

Комисија за очување националних споменика, на основу члана V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 39. став 1. Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, на сједници одржаној, од 3. до 5. фебруара 2014, донијела је

ОДЛУКУ

I

Историјска грађевина - Палата банског двора у Бањалуци проглашава се националним спомеником Босне и Херцеговине (у даљем тексту: национални споменик).

Национални споменик се састоји од Палате са припадајућим двориштем, оградним зидовима, капијом и изворним мобилијаром (сједишта у просторији Вијећнице, лустери и зидне свјетилке у Вијећници и Холу господина бана, оригинална ламперија, фигурални рељеф, камин, резбарени намјештај и дрвено степениште).

Национални споменик се налази на простору који обухвата к.ч.3339, 3340, 3341 и 3342, к.о. Бања Лука VII (нови премјер), што одговара к.ч. 14/18 (стари премјер), посједовни лист број 2318/141, Град Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина.

На национални споменик примјењују се мјере заштите утврђене Законом о спровођењу одлука Комисије за заштиту националних споменика, установљене у складу са Анексом 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини ("Службени гласник Републике Српске", бр. 9/02, 70/06 и 64/08).

II

Влада Републике Српске дужна је да обезбиједи правне, научне, техничке, административне и финансијске мјере за заштиту, конзервацију и презентацију националног споменика.

Комисија за очување националних споменика (у даљем тексту: Комисија) утврдиће услове и обезбиједити средства за израду и постављање информационе табле са основним подацима о споменику и одлуци о проглашењу добра националним спомеником.

III

Ради трајне заштите националног споменика, на простору дефинисаном у тачки I став 3. ове одлуке утврђују се сљедеће мјере заштите:

- дозвољени су искључиво конзерваторско-рестаураторски радови у ентеријеру и екстеријеру, укључујући и радове на текућем одржавању и презентацији споменика, као и радови који ће обезбиједити одрживу употребу објекта, уз одобрење министарства надлежног за просторно

уређење Републике Српске и стручно надзирање надлежне службе заштите наслеђа на нивоу Републике Српске;

- израдити план одржавања објекта;
- забрањено је одлагање отпада.

Ради заштите амбијенталне цијелине историјске градске језрге, утврђује се *buffer* зона која обухвата сусједне парцеле, и то к.ч. 3340 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346/2, 3349, 3350, 3353/2, 3355/1 и 3355/2, односно неизграђене парцеле између објекта Банског двора и објекта Народног позоришта Републике Српске. Изградња нових објеката у *buffer* зони између објеката је дозвољена у смислу интерполација између Банског двора и Народног позоришта Републике Српске, поштујући висине вијенца, композицију, регулациону линију наведених објеката, распоред отвора, прилагођавање габарита нових објеката, коришћење одговарајућих материјала у складу са постојећим амбијентом, односно примјенујући савремене приступе заштите културног наслеђа.

Због изузетно лошег стања скулптура на фасади објекта, а у циљу трајне заштите и враћања аутентичног изгледа, потребно је урадити анализе оштећења и њихову санацију.

IV

Стављају се ван снаге сви спроведбени и развојни просторно-плански акти у дијелу у којем су супротни одредбама ове одлуке.

V

Изношење покретне имовине из тачке I став 2. ове одлуке (у даљем тексту: покретно наслеђе) из Босне и Херцеговине није дозвољено.

Изузетно од одредбе става 1. ове тачке, дозвољено је привремено изношење покретног наслеђа из Босне и Херцеговине ради презентације или конзервације, уколико се утврди да конзерваторске радове није могуће извршити у Босни и Херцеговини, односно ако се процијени да се конзервација у иностранству може извршити квалитетније, брже и јефтиније.

Одобрење у смислу претходног става даје Комисија, уколико несумњиво буде утврђено да то неће ни на који начин угрозити покретно наслеђе.

Комисија у свом одобрењу за привремено изношење покретног наслеђа из Босне и Херцеговине утврђује све услове под којима се то изношење може извести, рок за повратак у Босну и Херцеговину, као и задужења појединих органа и институција за обезбјеђење тих услова, те о томе обавјештава Владу Републике Српске, надлежну службу безбједности, царинску службу Босне и Херцеговине и јавност.

VI

Свако, а посебно надлежни органи Републике Српске, градске и општинске службе суздржаће се од предузимања било каквих радњи које могу да оштете национални споменик или доведу у питање његову заштиту.

VII

Ова одлука доставиће се Влади Републике Српске, министарству надлежном за просторно уређење Републике Српске, надлежној служби заштите наслеђа на нивоу Републике Српске и општинским органима управе надлежним за послове урбанизма и катастра, ради спровођења мјера утврђених у тач. II - VI ове одлуке, те надлежном општинском суду ради уписа у земљишне књиге.

VIII

Саставни дио ове одлуке је образложење са пратећом документацијом које је доступно на увид заинтересованим лицима у просторијама и на веб страници Комисије (www.kons.gov.ba).

IX

Према члану V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, одлуке Комисије су коначне.

X

Даном доношења ове одлуке, са Привремене листе националних споменика Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ», број 33/02, «Службени гласник Републике Српске», број 79/02, «Службене новине Федерације БиХ», број 59/02 и «Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ», број 4/03) брише се национални споменик уписан под редним бројем 3.

XI

Ова одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у „Службеном гласнику БиХ“.

Ову одлуку Комисија је донијела у сљедећем саставу: Зеупер Ahunbay, Martin Cherry, Амра Хаџимухамедовић, Дубравко Ловреновић и Љиљана Шево.

Предсједавајућа Комисије

Амра Хаџимухамедовић

Број: 02-2.3-59/14-7
4. фебруара 2014. године
Сарајево

Образложење

I – УВОД

На основу члана 2. став 1. Закона о спровођењу одлука Комисије за очување националних споменика, установљене у складу са Анексом 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, "национални споменик" је добро, које је Комисија за очување националних споменика прогласила националним спомеником, у складу са чл. V и VI Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, као и добра уписана на Привремену листу националних споменика Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 33/02), све док Комисија не донесе коначну одлуку о њиховом статусу, а за шта не постоји временско ограничење и без обзира на то да ли је за наведено добро поднесен захтјев.

Комисија за очување националних споменика донијела је одлуку о стављању **Банове палате у Бањој Луци** на Привремену листу националних споменика БиХ, под редним бројем 3.

У складу са одредбама Закона, а на основу члана V став 4. Анекса 8. и члана 35. Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, Комисија је приступила спровођењу поступка за доношење коначне одлуке за проглашење добра националним спомеником.

Изјава о значају добра

Објекат Палате банског двора представља један од најзначајнијих грађевина из периода Врбаске бановине под управом бана Милосављевића, по својим габаритима, монументалности и репрезентативности. Као јединствен примјерак архитектуре резиденцијалних објеката изграђених између два свјетска рата, тј. са почетка четврте деценије XX вијека, објекат је изграђен у стилу еклектичког академизма.

Дио је планског потеза објеката који показују континуитет развоја историјске градске језгре, дефинисаног у овом градитељском периоду, који су обилјежили архитектуру градског центра и до данас спадају у најрепрезентативније објекте јавне намјене у граду. Изградња Палате банског двора заједно са Палатом банске управе допринијели су општем развоју и напретку Бање Луке у областима културе и управе. Грађевина чини доминантни формативни и функцијски елеменат у структури града.

II – ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК

У току вођења поступка, извршен је увид у:

- податке о садашњем стању и намјени добра, укључујући опис и фотографије;
- увид у садашње стање добра;
- копију катастарског плана;
- препис из посједовног листа;
- извод из регулационог плана дијела централног подручја Бање Луке који је усвојен 2007. године, "Сл. Гласник Града Бања Лука, број 5/07" (прилози: план просторне организације, валоризација културно-историјског насљеђа, план парцелације);

- извод из Приједлога измјене дијела регулационог плана дијела централног подручја Бања Лука који је у периоду израде одлуке био у фази усвајања уз напомену да је Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске дао сагласност на исту, дописом број 07/1.20/624-534/2013 дана 02.07.2013. године;
- стручно мишљење о нацрту измјене дијела Регулационог плана централног подручја града Бања Лука, (изградња културних садржаја и могућности проширења капацитета објекта Народног позоришта РС) израђено од стране "ГРАД ПРОЈЕКТ"- а д.о.о. Бања Лука;
- податке о претходној заштити добра;
- историјску, архитектонску или другу документарну грађу о добру која је дата у попису коришћене документације у оквиру ове одлуке;
- Првобитни пројекат Плате банских двора који се чува у Архиву РС;
- Пројекат санације из 1972. године који се чува у архиви Банског двора;
- Пројекат постојећег стања, израђен од стране Завода за изградњу Бања Лука.

Према одредби члана V став 2. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 37. Пословника о раду Комисије, прије доношења коначне одлуке о проглашењу добра националним спомеником, Комисија ће пружити могућност власнику предложеног националног споменика, институцијама надлежним за очување наслеђа, стручним и научним институцијама, стручњацима и научницима, као и другим заинтересованим лицима да изнесу своје ставове. У складу с тим, Комисија је дописима број: 02-35.2-2/13-234 и од 08.11.2013. године, затражила достављање документације и ставова у вези са проглашењем Банске палате Националним спомеником од: власника добра - Града Бања Лука¹, Административне службе града Бања Лука (Кабинет градоначелника, Одјељење за просторно уређење и Одјељење за друштвене дјелатности), Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, Федералног министарства културе и спорта - Завода за заштиту споменика, Музеја Републике Српске, Републичке управе за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Бања Лука, Архива Републике Српске и Архива Босне и Херцеговине. Од дана стављања на Привремену листу националних споменика, Комисији је достављена сљедећа документација:

- Дописом број 07/1-П-208/04, дана 02.02.2004. Град Бања Лука, Градска управа, обратила се Комисији и изразила негативан став поводом ажурности доношења одлука Комисије и затражила од Комисије да се у што краћем року донесу одлуке за сљедећа добра са привремене листе (у образложењу стоји " да би Скупштина Града у задатом року донијела Дугорочни План санације, ревитализације и заштите споменика културе са подручја Града"):
  1. Тврђава Кастел
  2. Банска палата
  3. Банска зграда управе
  4. Хипотекарна банка
  5. Царска кућа

¹ У допису број 19-050-1528/13, дана 13. 06. 2013. године, од стране Градоначелника Бање Луке, наведено је да се пред основним судом у Бањој Луци води парнични поступак по тужби Града Бања Лука, ради утврђивања права власништва на наведеним некретностима у корист града Бања Лука.

6. Соколски дом
7. Хотел Палас
8. Господска улица
9. Амбијентална цјелина улице Младена Стојановића и Краља Петра I Карађорђевића
10. Зграда Старе жељезничке станице
11. Стара српска основна школа
12. Манастир Гомионица
13. Црква брвнара Крупа на Врбасу
14. Манастир Светог Илије - Крупа на Врбасу
15. Црква и самостан оца траписта
16. Самостан сестара милосрдинца са школом

У прилогу је достављен прилог из регулационог плана "Центар-Запад", план просторне организације;

- Дописом број 21.11/952.2984/08, дана 02.02.2009. године, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Бања Лука, доставила је документацију, односно:
  - копију катастарског плана
  - извод из посједовног листа;
- Дописом број 03-364-1199/13, дана 03.06.2013. године, Град Бања Лука, Одјељење за просторно уређење, доставио је документацију, односно:
  - податке о локацији објекта са уписаним бројевима к.ч. и к.о.
  - извод из Регулационог плана дијела централног подручја града Бање Луке са сљедећим графичким прилозима:
    1. Прилог број 1- План просторне организације
    2. Прилог број 2- Валоризација културно-историјског наслеђа
    3. Табела са приказом објекта и амбијената који су од стране Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, валоризовани као културно-историјско наслеђе са зонама заштите и мјерама заштите за наведне објекте
    4. Прилог број 3 - План парцелације,
    5. Прилог број 8: Измјена регулационог плана - план просторне организације,
    6. Прилог број 9: Измјена регулационог плана - план парцелације,
    7. Допис број 07/1.20/624-534/2013. упућен од стране Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске дана 02.07.2013. године у којем је дато *Стручно мишљење* о нацрту измјене дијела РП централног подручја града Бања Лука (изградња културних садржаја и могућности проширења капацитета објекта Народног позоришта РС);
- Дописом број 07-40-4-3586-1/13, Федерално министарство културе и спорта, Завод за заштиту споменика, доставио је податак да објекат Банске палате у Бањој Луци, није био уписан у регистар непокретних споменика културе БиХ;
- Дана 12.12.2013. године извршен је увид у документацију која се налази у Банском двору (пројекат санације из 1972. године);

- Дана 13.12.2013. године извршен је увид у документацију која се налази у Архиву РС.

На основу увида у прикупљену документацију и стање добра, утврђено је следеће:

1. Подаци о добру

Локација

Објекат Банске палате смјештен је насељу Центар и припада потезу репрезентативних објеката изграђених у вријеме Врбаске бановине.

Објекат је смјештен у блоку уоквиреном главном колском саобраћајницом, односно улицом Краља Петра I Карађорђевића, са једне стране и главном пјешачком комуникацијом, односно улицом Бана Милосављевића са друге стране, пресјечених улицом Бана др Т. Лазаревића.

Национални споменик налази на локацији означеној као к.ч.3339, к.о. Бања Лука VII (нови премјер), што одговара к.ч. 14/18 (стари премјер), посједовни лист број 2318/141. Град Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина.

Историјски подаци²

Континуитет урбаног развоја Бање Луке могуће је пратити кроз фазе, углавном везане за историјске-политичке и војне промјене, носећи одлике цивилизација које су насељавале ово подручје, док су основне просторне одреднице постојање тврђаве Кастел, затим саобраћајница која прати трасу античке цесте Салона-Сервитиум (приближно југ-сјевер) и ток ријеке Врбас, који су одредили положај и подужну линеарну шему града.

Првобитно, настанак урбане Бање Луке се везује за постојање римског каструма са цивилним насељем, затим слиједи средњовијековна тврђава са подграђем и пазариштем на које се у вријеме Османског царства наставља развој града са чаршијама и махалама као трећег елемента развоја.

Након аустроугарске окупације Босне и Херцеговине, град добија потребу за изградњом нових објеката који ће омогућити рад новој управи. Архитектура града се почиње развијати у новом правцу који карактерише увођење елемената по узору на европске градове.

Град се развија на лијевој обали ријеке Црквене уз који слиједи поменуту трасу Салона-Сервитиум као окосницом градње, задржавајући подужан карактер. Примјеном закона о грађевинском земљишту "*Baurdnung*" у структуру града се уводи градски блок, улични фронт објеката трговачке и стамбене намјене чије су фасаде рјешаване у историјским стиливима (са елементима неоренесансе, неороманике, необарока и сецесије), формирају се тргови у европском стилу и паркови као репрезентативан простор.³

² Више историјских података о Бањој Луци видјети у одлуци о проглашењу: Историјско подручје Тврђава Кастел, Градитељска цјелина Ферхадија џамија, Градитељска цјелина - Бање у махали Илици у Горњем Шехеру, националним спомеником БиХ, а о периоду Врбаске бановине писано је у одлуци о проглашењу Народног позоришта Републике Српске и Соколског дома, националним спомеником БиХ.

³ Међу значајније објекте из овог периода спадају: Војна команда (касније позната као Царска кућа, данас је у њој смјештен Архив Републике Српске) - 1878. година; Српскоправославна црква- 1879. година; Катедрала са Бискупијом- 1883. година; Жељезничка станица (данас Музеј савремене умјетности Републике Српске), Дирекција жељезинца и кафана "Балкан"- 1891. године; зграда болнице и Жупна црква- 1892. година; Евангелистичка црква- 1897. година; зграда Гимназије- 1897. година, Зграда Митрополије- 1904. година, хотел "Босна", те читав низ вила за бројни војни и

Значајна за развој данашње Господске улице је зграда "Албаније", објекат који је подигао трговац Томо Радуловић 1863. године (срушена након II свјетског рата, налазила се мјесту на коме се данас налази солитер на почетку Господске улице). Објекат је одредница развоја Господске улице која је првобитно имала једну страну изграђену дрвеним објектима, након чега убрзо слиједи трансформација у масивна здања. Изградњом Српске читаонице на другом крају улице формиран је улични правац данашње Господске улице, заузимајући косу позицију у односу на подужну осовину Царског друма. Зграда Српске читаонице је срушена 1891. године и на њеном мјесту подигнута кафана "Балкан", масовна угловница репрезентативног изгледа која је до њеног рушења представљала архитектонски акценат овог дијела града.

У продужетку Господске улице формиран је правац данашње улице бана Милосављевића, видљив на геодетској карти из 1880-1884 године са уцртаним, од дрвета или мјешовитим системом грађеним, објектима органске структуре, без поштовања чврсте регулационе линије. Овај потез завршен је зградом Војне команде (данас Архив РС).

Након Првог свјетског рата, Бања Лука је имала већ увелико дефинисану и формирану урбанистичку структуру, са потпуно одређеним комуникацијским и архитектонским акцентима, задржавајући свој подужни карактер, који ће у наредном периоду послужити као окоснице на које ће се надовезати растер будућих улица и укупна слика града у просторном, градитељском и садржајном смислу.

Први већи градитељски подухват био је почетак изградње Саборне православне цркве у центру града на празном простору испред кафане "Балкан" 1925. године, према пројекту београдског архитекте Душана Живановића. Црква је заузимала централну позицију у простору ограниченом Царским друмом са једне и Господском улицом са друге стране, на правцу између "Албаније" и Војне команде и представљала кључну тачку за даље рјешавање градског центра. Објекат је завршен 1929. године, иницирајући нешто касније, изградњу околних простора.⁴

Стварањем државе Срба, Хрвата и Словенаца, Бања Лука је постала центар Босанске крајине и сједиште жупе. Године 1929. извршена је нова административна подјела државе на девет бановина, а Краљевина добија нови назив - Југославија.⁵

Овај период у архитектонској историји града представља нову епоху интензивног развоја, када је за веома кратко вријеме изграђен велики број репрезентативних објеката који и данас доминирају у цјелокупној архитектонско-морфолошкој слици града. Према замисли краља Александра I Карађорђевића Бања Лука је требала да постане велики и значајан центар регије и у ту сврху ангажован је велики број стручњака, а личним избором

чиновнички апарат, трговачки и угоститељски објекти као и самостални комплекси. Новим приступом градњи развијен је правоугаони растер улица, са правилном изградњом и поштовањем регулационих линија, који је поставио темељ урбанистичкој поставци и морфологији града. Валоризација културно-историјског наслеђа са мјерама заштите за израду регулационог плана центра града Бањалуке, Завод за заштиту споменика културе и природе Бања Лука, 1991. година, Бања Лука.

⁴ Група аутора Урбанистички развој Бање Луке, текст приредила Љиљана Шево: Општина Бања Лука, Завод за заштиту споменика културе и природе Бања Лука, Бања Лука, 1996. година, страна 148.

⁵ Пејашиновић, Зоран. *Бан Милосављевић човек који је Бањој Луци обистинио име*. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека Републике Српске Бања Лука, 2004. година.

краља, Светислав Тиса Милосављевић⁶ постављен је на мјесто новог бана Врбаске бановине.⁷

У билансу осмомјесечног рада Управе врбаске Бановине описани су тешки услови у бановини у којима бан Милосављевић почео свој рад доласком у Бању Луку.

Банска управа, формирана из пет бивших области, првобитно је била смјештена на спрату кафане "Балкан" и чинила су је два одјељења са двије просторије у којима је било смјештено 5-6 чиновника. Рад других одјељења био је онемогућен или отежан недостатком адекватног стручног кадра и услова за рад. У рад ових органа устројством банске управе Врбаске бановине, постепено су се уводили и други огранци државне управе: шумска дирекција, жандармеријски пук, финансијска дирекција за које је било неопходно пронаћи одговарајући простор и омогућити адекватне услове за живот и рад новоприспјелих чиновника.

Првобитни корак у превазилажењу ових проблема био је рационално и максимално искористити постојеће капацитете, па је бан лично кренуо у обилазак града и посматрање расположивог простора. Први резултати били су убрзо видљиви: четири одјељења банске управе смјештена су у зграду бивше Жељезничке дирекције, у потпуности реновиране у ту сврху, док су остала четири одјељења привремено смјештена у приватне зграде, уз набавку материјала, намјештаја и опреме, тако да је рад банске управе могао функционисати.

Недостатак простора, повећање обавеза, служби и досељавање стручног кадра бан Милосављевић видио је као погодно тло за развој грађевинске дјелатности. У ту сврху, обезбиједио је и добио кредит од 40 000 динара за градњу палате банске управе, палате банских двора и 50 чиновничких станова, затим кредит од 15 000 динара за уређење и подизање града Бање Луке, 45 000 државне дотације за подизање Врбаске бановине по свим гранама дјелатности, кредит за подизање 120 нових основних школа на територији Врбаске бановине и подизање учитељске школе у Бањој Луци.⁸ Осим развоја класичног школства, доста се радило на културном и просвјетном уздизању грађанства, а нарочита пажња посвећена је описмењавању становништва. За првих осам мјесеци управе бана Милосављевића отворена су 42 аналфабетска течаја са 1793 полазника, основано 25 народних универзитета, за просвјешћивање жена отворане су домаћинске школе - течајеви, библиотеке школских библиотека,

---

⁶ ".... Рођен је 7. септембра 1882. године у Нишу гдје је завршио основну школу и шест разреда гимназије. Нижу школу војне академије завршио је 1901. године са одличним успјехом. Са истим успјехом завршио је 1907. године Вишу школу војне академије. Учествовао је у Балканским ратовима и Првом свјетском рату. Послије 1918. године обављао је значајне војне дужности. Због изузетног доприноса и плодног рада, како у рату, тако и у миру био је одликован и унапријеђен. Објављивао је књиге, студије и уџбенике из војне области. Године 1926. постављен је за министра саобраћаја и генералне дирекције жељезница, постигао изванредне резултате. Краљевим указом од 9. октобра 1929. године именован је за бана Врбаске бановине. На дужност ступа 8. новембра 1929. године и истог дана допутовао је из Београда у Бању Луку. ... преко десет хиљада грађана Бањалуке и Бановине испратило је Светислава Тису Милосављевића 22. априла 1934. године на пут у Београд гдје је ступио на дужност министра саобраћаја. Са мјеста министра саобраћаја Светислав Тиса Милосављевић 1935. године одлази у пензију. Други свјетски рат провео је у окупираној престоници пишући мемоаре. Синиша Видаковић. Архитектура јавних објеката у Бањалуци (1918-1941). Академија наука и умјетности Републике Српске. Бања Лука, 2006. година, страна 36. и 37.

⁷ Синиша Видаковић. Архитектура јавних објеката у Бањалуци (1918-1941). Академија наука и умјетности Републике Српске. Бања Лука, 2006. година, страна 37.

⁸ Јеловац, Вук. "Биланс 8-мјесечног рада Управе Врбаске бановине", Службени лист Врбаске бановине, Званични орган Краљ банске управе Врбаске бановине, број 39, Бања Лука, 21. август 1930. године.

народних читаоница и народних универзитета обogaћене новим садржајима, активирају рад омладинских организација Црвеног крста и соколских друштава.⁹

У свом раду, бан Милосављевић је максимално користио постојеће капацитете, а обухватан преглед разматрања проблема са којима се сусретала врбаска бановина, свједоче о дубокој посвећености како крупним подухватима као што је рјешавање иницијалних објеката управе, тако и разлагања проблема на најситније честице, чиме је предочен значај за рад и управу бановине и озбиљне тежње да се у свеопштој реформи и напретку створе бољи услови за цјелокупно грађанство.

Бан Милосављевић одредио је четворочлану комисију¹⁰ за коју је 29. новембра издао наређење да *"... одреди погодно земљиште за зидање банске управе и банског двора... с гледишта саобраћајног, привредног, трговинског и естетског..."*

Комисија је убрзо установила да је постојећи трг "Јабучник" уз православну цркву најпогодније мјесто за изградњу објеката Банске управе и Палате банских двора. Простор који је већ био дефинисан изградњом објеката јавне намјене као што су Жељезничка станица, хотел "Босна" и Саборна црква, формиран комуникацијама Царског друма, односно Друма Краља Петра I Карађорђевића и Господске улице утицали су на одређивање да се на странама трга око цркве, симетрично формирају два нова архитектонска акцента као завршна фасадна платна.¹¹

Оглас конкурса за израду идејних скица за Бански двор и Банску управу изашао је 10. априла 1930. године у Службеном листу Врбаске бановине, уз назнаку да је отворен за све држављане Краљевине Југославије:

"Оцјењивачки суд су сачињавали:

Проф. Универзитета арх. г. Петар Бајаловић

Начелник Тех. одјељења Банске управе г. инж. Стеван Бесарић

Архитекта министарства грађевина г. Момир Коруновић,

Технички савјетник Банске управе г. Љ. Т. Николић

Архитекта Банске управе г. Бранко Јовановић

Замјеници су били:

Проф. Универзитета г. Бранко Танезовић

Технички инспектор Банске управе г. Милан Пањковић

Награде које су установљене за овај конкурс су биле:

50 000 динара

35 000 динара

20 000 динара

10 000 динара

Сви награђени и откупљени радови добијали су статус својине Врбаске бановине и она је могла са њима да располаже по свом нахођењу и потреби. У програму и техничким условима конкурса наведено је да:

Палата и двор треба да послужи:

Јавним потребама;

Да градилиште буде што боље искориштено;

⁹ Јеловац, Вук. "Биланс 8-мјесечног рада Управе Врбаске бановине", Службени лист Врбаске бановине, Званични орган Краљ банске управе Врбаске бановине, број 41, Бања Лука, 04. септембар 1930. године

¹⁰ Стева Бесарић, начелник Техничког одјељења Краљевске банске управе, Хамзага Хусеџиновић, градоначелник, инжењер Стево Крагуљац, шеф техничког одјељења Краљевске банске управе и архитекта Стојан Боровница, овлашћени цивилни инжењер и предузимач

¹¹ Шево, Лиљана. Урбанистички развој Бање Луке, текст приредила Љиљана Шево: Општина Бања Лука, Завод за заштиту споменика културе и природе Бања Лука, Бања Лука, 1996. година, страна 151.

Да архитектура буде украс града с обзиром на постојећу православну цркву.

Детаљнији грађевни програм о величини и броју просторија како у Банској палати тако и у Банском двору даће се уз ситуацију земљишта.

Фасаде да буду обрађене у чистом стилу монументалне архитектуре, које такмичари могу сами бирати. Жеља је да буду у народном духу.

На ситуацији ће бити назначено у коме ће се мјесту подићи Банска палата а на коме Бански двори.

Рок за предају био је 25. Мај 1930. године¹²

На конкурс се пријавило око 30 конкурената, а оцјењивачки суд је одабрао пет радова од којих су три награђена првом наградом, један другом и један трећом. Прву награду добили су београдски архитекти Јован Јанковић, Анђелија Павловић и Јованка Бончић; другу награду такође београдски архитекта Петар Гачи, а трећу Драгомир Симић из Бање Луке.

Након тога, успиједила је израда основа за Банску палату и Бански двор, у Техничком одјељењу Управе Врбаске бановине и израда главног пројекта, након чега је убрзо дошло до припреме терена за грађење. За потребе Банске палате, тј. Банове зграде управе, срушен је репрезентативни објекат кафане "Балкан" и објекат старе српске школе, а земљиште откупљено од црквене општине, док је за објекат Палате банског двора предвиђено земљиште вакуфског имања.¹³

Након конкурса, првонаграђени тим архитеката није наставио своје учешће на реализацији даље израде пројекта, а на пројектној документацији за Бански двор, која се чува у Архиву Републике Српске, стоји потпис архитекте Симића.

За извођача главних грађевинских радова изабран је грађевински подузимач инжењер Коста Шијачки, на основу јавне лицитације, а надзор над радовима вршио је III одсјек Техничког одјељења из Бање Луке. Уз главног извођача ангажовано је и неколико фирми за извођење различитих захтјевних радова на објекту. За столарске радове ангажована је фирма Бикар-Шијачки, за гипсарске радове фирма Алојза Духача и Франца Кулхана, фирма "Домус", Песинг и Шприцер за зидне облоге Плавог салона и Вијећнице, сви из Београда, а за дио намјештаја првобитних гардероба Фирма Јосипа Круљца из Нове Градишке, те за један дио столарских радова фирма Петра Хрицака из Славонског Брода.¹⁴

Полагање камена темељца уз чин освећења темеља обављено је 26. октобра 1930. године. Свечаност је пратило српско пјевачко друштво "Јединство".¹⁵

¹² Нав. дј. Службени лист Врбаске бановине, бр. 11 од 10.4.1930.

¹³ Часопис "Политика", Београд, 6. јун 1930. година, број 7932, Година XXVII, страна 8.

¹⁴ Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“, Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, страна 8.

¹⁵ "...По завршетку молбествија прочитао је начелник техничког одељења банске управе инж. г. Љубомир Николић повељу, која ће се узидати у темељ.

На то је бан Врбаске бановине г. Светислав т. Милосављевић сисао у ровове темеља гдје је трократним ударцем чекића по спремљеном камену положио темељ палати Краљевске банске управе Врбаске бановине.

Чим је г. Бан из рова изашао и чим су присутни свештеници новоположени темељ благословили, попрскала је камен темељац врела крв жртвеног овна који је по народном обичају овде заклан, а чија зеленилом и цвећем окићена глава има да се узда у сам темељ..."

Свечаност поводом отворења завршена је ручком у хотелу Босна, који су организовали градтељи Банске палате, приморци браћа Црнићи, Службени лист Врбаске бановине, Званични орган Краљ банске управе Врбаске бановине, број 51, Бања Лука, 06. новембар 1930. године.

Предузимач Шијачки у току извођења радова није се дословно придржавао пројекта и дјелимично је мијењао пројекат, нарочито унутрашњег уређења, уз дозволу надзорног инжењера Техничког одјељења Врбаске бановине Љубе Николића.

Након освећења, односно усељења у објекат, у новембру 1932. године, уочене су грешке на извођењу ентеријерских рјешења, па је услиједио судски спор између Техничког одјељења Врбаске бановине, фирме предузимача Шијачког и штукатурске, ликоврезачке и керамичарске радње Алојза Духача, вођени код трговачког суда у Београду. Послије судског спора Техничко одјељење Врбаске бановине је ангажовало своје извођаче за поправку настале штете.

На основу детаљне и обимне оригиналне пројектне документације која се чува у Архиву РС, могуће је стећи увид у првобитан изглед, намјену и оригинална ентеријерска рјешења Палате банских двора.¹⁶

Објекат је обухватао бројне садржаје: садржаји јавног карактера предвиђени у приземљу објекта, док су на првом спрату поред садржаја јавног карактера биле предвиђене канцеларије и апартмани за високе званичнике - бан је очекивао посјету краља, а други спрат објекта био је предвиђен већим дијелом као приватна резиденција бана и његове породице и административне просторије. Помоћне просторије са радионицама и подстанцом централног гријања, били су предвиђени у сутерену објекта.

Монументални главни улаз у објекат био је са Душановог трга, а осим њега на објекту су предвиђена и два бочна улаза са бочних страна објекта, у централној позицији бочних фасада. Уз главни улаз, одвојено холлом било је постављено трокрако-двосмјерно главно степениште за горње етажне, док је уз бочне улазе било бочно споредно, трокрако степениште.¹⁷

Приземље објекта предвиђало је сљедеће садржаје: велику свечану салу која је у горњој зони имала балкон, са фоајеима и пратећим садржајима, а испред ње монументално степениште за горње етажне са холлом. Холлом раскошних димензија приступало се клубским просторијама сјевероисточно од улаза и са друге југозападне стране - вијећници са јавним фоајеом и приватним фоајеом, тј. "холлом господина бана".

У унутрашњим угловима са бочних страна главног степеништа, уз правоугаоне коридоре (постављене са бочних страна степеништа у намјени приступа Великој свечаној сали) били су организовани свјетларници у виду затворених унутрашњих дворишта.

Бочним улазом из данашње улице Бана Милосављевића улазило се у бифе, који је преко бочног фоајеа био повезан са Великом свечаном салом. Уз бифе су били организовани помоћни пратећи садржаји, а у унутрашњем углу овог простора, уз вањски зид унутрашњег дворишта - противпожарно степениште.

Са друге стране објекта, из улаза данашње улице Краља Петра I Карађорђевића, био је предвиђен приступ просторијама секретаријата и у три просторије архива, док је уз свјетларник био организован "салон господина бана", двокрилним порталом повезан са Великом свечаном салом. У приближно симетричној позицији противпожарном степеништу, са друге стране, на овом

¹⁶ Опис преузет из текста Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука.

¹⁷ Детаљнији опис степеништа и улазних партија остао је углавном непромијењен и дат је у опису објекта.

дијелу објекта било је постављено противпожарно степениште третирано на исти начин.

На првом спрату, предодређено конструктивном шемом објекта, позиција просторија пратила је позицију просторија у приземљу. Такође се приступ Великој свечаној сали, која у то вријеме имала намјену сале за плес и приступ Вијећници, као и организација балкона ових просторија у диспозиционој шеми поновила се и на спрату. Осим ових просторија на овој етажи били су организовани Плави салон, уз Вијећницу који је гледао на Душанов трг, затим уз њега кабинет и "соба за виљар". Све ове просторије, међусобно повезане централно постављеним порталима, организоване су подужно, оријентисане на улични југоисточни фронт ка "Душановом тргу", осим "салона за господу" који је предулазом био повезан са бочном страном хола и постављен у унутрашњости објекта уз свјетларник.

Степеништем оријентисаним на данашњу улицу Краља Петра I Карађорђевића, приступало се трпезарији са чије је сјеверозападне стране била организована кухиња са потребним просторијама. Трпезарија је била повезана са зимском баштом, постављеном уз зид велике свечане сале, односно изнад улазне партије из улице Краља Петра I Карађорђевића. Уз трпезарију, подужно уз улични фронт према данашњој улици Краља Петра I Карађорђевића, био је монументални хол сјевероисточног, бочног степеништа, раскошних габарита, на другом крају - наспрамно трпезарији, повезан са "салонима за госпође".

Са друге стране објекта, изнад улазне партије из улице Бана Милосављевића у приземљу, повезана са Вијећницом преко двоја двокрилна портала, била је постављена Велика чекаоница, а простор изнад бифеа са пратећим садржајима имао административну намјену са канцеларијама.

На другом спрату, такође је поновљена конструктивна шема приземља и првог спрата, а распоред просторија прилагођен резиденцијалном стамбеном боравку бана. Главни приступ овим просторијама био је главним степеништем објекта и бочним помоћним степеништем из данашње улице Краља Петра I Карађорђевића, које по логици организације просторија, био улаз особља.

У бочним угловима уз главно степениште биле су организоване просторије са надзором приступа приватној резиденцији бана (на доњим етажама ове просторије служиле су за приступ Великој свечаној сали). Хол ове етаже је био скраћен у односу на хол доњих етажа. Централна просторија изнад главног улаза била је у својству гостинске собе и приступало јој се директно из хола, порталом повезана са сусједном просторијом пушионице. Из хола, са његове бочне југозападне стране, и из пушионице, приступало се предпростору са санитарним чвором апартмана, тј. гостинског стана. Гостински стан се састојао од велике гостинске собе дијелом оријентисане на свјетларник, која је највјероватније имала функцију дневног боравка и уз њу, одијељене малим коридором, ноћне зоне са двије спаваће собе и купатилом између. Позиција ноћне зоне гостинског стана одговара позицији Плавог салона у приземљу.

Са друге стране хола, улази се у простор чекаонице, којим се приступа дневном боравку. Из дневног боравка, постављеног уз свјетларник (а изнад салона за господу на првом спрату) је приступ у двије ходником одвојене ноћне зоне - ноћна зона са спаваћом собом бана и купатилом је била оријентисана према тргу, док је ноћна зона са спаваћим собама за госпођу, дјецу и дадилу уз сјевероисточни улични фронт са погледом на улицу Краља Петра I

Карађорђевића. Просторија у углу у пројекту дата под називом "будоар" повезује спаваћу собу госпође са ноћном зоном "спаваће собе господина бана".

Ходником ноћне зоне са спаваћим собама за дјецу приступа се предулазу и холу сјевероисточног бочног степеништа (за послугу) уз који је уз уличну фасаду подужно организована трпезарија. Уз трпезарију су биле смјештена кухиња са помоћним просторијама, која прати организациону шему кухиње на првом спрату. С обзиром да је трпезарија првог спрата знатно већа од трпезарије у приватној резиденцији бана, вјероватно се користила за пријем гостију и уваженог особља, док је трпезарија на другом спрату била подређена потребама бана и његове породице.

Бочним југозападним степеништем приступало се просторијама административног карактера, у потпуности одвојеним од приватне резиденције бана. Административни апарат другог спрата састојао се од система канцеларија са пратећим садржајима (санитарни чвор и сл).

Сутерен објекта, није изведен испод улазних партија (што је оправдано из конструктивних разлога), Велике свечане сале, Вијећнице и Плавог салона (вјероватно због акустике), док је испод остатка објекта сутерен испратио габарите приземља. У њему су биле смјештене помоћне просторије са радионицама и подстаницом централног гријања.

Цјелокупан ентеријер објекта израђиван је раскошно и у потпуности пратио трендове резиденцијалних објеката из тог периода.

"За израду ентеријера коришћени су висококвалитетни материјали, а за неке просторе и изузетно раскошни - такозвана америчка ораховина за фурнире у Вијећници и Плавом салону, са оквирима од племените чамовине и текстилним облогама од специјалног "вандштофа" са мустром у ткању, затим најфинија славонска храстовина за израду зидних облога и неких дијелова столарије, храстов или буков паркет, вјештачки камен са мљевеним мермером и увозним бијелим цементом за израду оплата у холовима и степеништима, полирани на високи сјај, шлифовано и орнаментисано стакло за преграде, прозоре и врата фајансне и мајолика плочице за купатила и слично.

Детаљи унутрашњег уређења разрађивани су пажљиво, до најситнијег детаља - до нацрта за сваку шарку и кваку на вратима и њиховог патинирања, па чак и решетке за брисање обуће.¹⁸

Важно за довршетак зграде Банског двора били су „посебни радови“ који су укључивали опремање двора сликарским и скулпторским радовима. Одлучено је да се ти радови „издају директном погодбом којем признатом умјетнику“¹⁹. Позвани су сликар Спиридон Шпиро Боцарић (1876-1941) и вајар Ђорђе Јовановић (1861-1953)²⁰. Радови Боцарића до данас нису сачувани, највјероватније су уништени 1941. године, док од кипарских радова су остале украсне фигуре на фасади Банског двора. Јовановић је наиме за двор био ангажован и за израду биста краља и краљице, које су у Бању Луку

¹⁸ Опис преузет из текста Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, [стр.8](#).

¹⁹ Архив Републике Српске, КБУВБ, ТО, В-570/31; КБУВБ, ТО, В-13521/31; КБУВБ, ТО, В-25373/31

²⁰ Вајар, прво студент архитектуре на Високој школи у Београду, а потом од 1884 студент вајарства на академији у Бечу. Студије је наставио у Минхену и Паризу. Један је од оснивача Ладе (1904) и Удружења ликовних умјетника (1919) у Београду. Јовановић се са студија вратио у Србију у тренутку када вајарска умјетност још није била развијена па ускоро постаје најзначајнији београдски вајар. Радио је споменике, бисте, плакете и медаље. Представник је реализма у српској умјетности, са појачаном нотом сентиментализма, који се у каснијим радовима губи. Иако се његова дјела не одликују монументалношћу ни изразитијом оригиналношћу, ипак се ради о коректно и вјешто извајаној пластици. Посебну склоност показује према класици, меком обрису и благој моделаџији.

допремљене у октобру 1931. године, а у нишама Свечаног салона нашле су се 15. јула 1932. године, када предузимач Ерминио Дорио, Индустрија мрамора „Ропчево“ из Београда, завршава њихова постоља²¹. Бисте су такође уништене за вријеме Другог свјетског рата²². У склопу ових радова планирано је било да се на чеаној фасади, испод главног вијенца, изради мозаик од природних каменчића разних боја, али се од тога одустало и умјесто мозаика на фасаду се поставља двоглави орао у вјештачком камену од бијелог цемента, који је уништен 1941.год²³.

Највећа оштећења на објекту и ентеријеру настала су у току Другог свјетског рата, када је у њима била смјештена Њемачка команда. У том периоду Велика свечана сала је коришћена као магацин за жито, а једно вријеме чак и као коњушница. У току рата ентеријери су руинирани, а огроман дио драгоцјеног намјештаја и опреме опљачкан - лустери, теписи, умјетнине, дијелови намјештаја, посуђе. По ослобођењу Бање Луке, у зграду је смјештен штаб 37. дивизије НОБ, дјелимично оспособљени простори и у њих смјештен армијски клуб. Након 1945. године, постепено се радило на даљој адаптацији зграде, а мијењали су се и њени корисници: Окружни Комитет КПЈ, Окружни и градски комитет СКОЈ, Народни фронт, Антифашистичко вијеће жена, Среско синдикално вијеће, Радничко културно-умјетничко друштво "Пелагић". Током 1952-1953 године Среско синдикално вијеће издвојило је 4 500 000 динара и организовало радне акције у колективима како би се ослободила Велика свечана сала и други оштећени простори.²⁴

Пројекат рестаурације из 1953. године потписао је бањалучки архитекта Стојан Боровница, некадашњи архитекта Техничког одјељења Врбаске бановине који је и сам учествовао на лицитацији за зидарске и кровопокривачке радове, повјерених Кости Шијачком. Објекат добија назив "Раднички дом" и нове садржаје, забиљежене 1954. године, када се почињу одржавати концерти, балетски течајеви, секције са музичким, поетским и сценским садржајима... Такође у овом периоду је настала идеја да објекат добије намјену дома културе, а у међувремену овдје су смјештени: Градска библиотека, Читаоница, Градски музеј, Раднички универзитет, редакција "Бањалучких новина", Радио клуб са радио станицом, Музичка школа.²⁵

Након великог земљотреса који је задесио Бању Луку, 1969. године објекат је претрпио знатна оштећења фасада, док је унутрашњост објекта углавном остала неоштећена, након чега је 1972. године израђен детаљан пројекат санације, према оригиналној пројектној документацији. Овим пројектом објекат добија функцију дома културе и назив "Дом Културе" Бања Лука, а пренамјена просторија у односу на првобитну је у потпуности дефинисана, неки од садржаја задржани уз коначно дефинисање попутних просторија неопходних за неометано функционисање.

²¹ Дамјановић, Данка. *Палата Банског двора у Бањој Луци*; Удружење архивских радника Републике Српске, Гласник, Година V, број 5. 2013. Стр. 321.

²² Према предлошцима сачуваним у Галерији Матице српске у Новом Саду и репродукцијама из 1933. зна се како су изгледале. Краљ Александар приказан је у генералској униформи са еполетама и два висока одликовања, а краљица Марија, са дијадемом у коси, одјевена у деколтовану хаљину са богато драпираном тканином пребаченом преко рамена. Ibid.

²³ Орла израђује Алојз Духач из Београда и поставља га 27.децембра 1932.

²⁴ Опис преузет из текста Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, [стр.9](#).

²⁵ Опис преузет из текста Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, [стр.9](#).

Народна библиотека "Петар Кочић", Музичка школа, Раднички универзитет, Умјетничка галерија, Културно-просвјетна заједница и туристичко друштво, Пословница за културно-умјетничке приредбе, Клуб академичара КАБ, Балетска школа дјечјег позоришта, Културна институција дома културе, су задржани у новом концепирању функције објекта уз додатак нових садржаја.

Нови садржаји требало је да омогуће неометан рад сљедећих културно-умјетничких дешавања: класични концерти у претплати, класични концерти ван претплате, забавни концерти, концерти народне музике, плесне вечери, клуб дискофила, филмски клуб, ликовни клуб, филателистички клуб, изложбе (ликовне, пригодне, друштвено-политичке, привредне и др.), трибина "И примјерак књиге", књижевни клуб, трибина младих "Веселин Маслеша", сликарско-графички атеље, вајарски атеље, друштвено-политичке, привредне и друге манифестације, конгреси, скупштине, савјетовања и симпозији, (бањалучки, регионални, републички, југословенски и међународни). Поред ових, своју дјелатност у "Дому културе" Бања Лука, повремено, требале су да проводе и ове институције: Дом ЈНА, Дјечје позориште и Народно позориште Босанске Крајине затим обављање скупштинске дјелатности за више институција.

Настојало се да се бројни садржаји унутар објекта смјесте на адекватан начин, уз додатак одговарајућих просторија и опреме - гардеробе, санитарни простори и уређаји, бифеи, радионице и сл., уз потребну пратећу опрему савремених инсталација телефоније, клима уређаја, сигнализације, радио-телевизије, уређаја за аутоматску детекцију пожара и другог.

У сутерену објекта поред постојећих радионица и подстанце са централним гријањем додати су сљедећи садржаји: плесна школа, диско клуб (испод некадашњих просторија бифеа на приземљу), кориснички студио и пробна сала за ансамбле дома културе.

У приземљу објекта неки од садржаја остали су тематски непромијењени у односу на првобитну намјену: дворана (некадашња сала за плес), капацитета 345 сједишта у приземљу + 65 мјеста на балкону и фоајеи, вијећница капацитета 62 сједишта + 35 сједишта на балкону, улазне партије са холовима, док су остале просторије прилагођене новим функцијама.

Гардеробе са обје стране главне улазне су изгубиле првобитну функцију и добиле нову: сјевероисточна гардероба, обједињена са сусједном клубском просторијом, добила је функцију изложбеног салона, док је југозападна у својству информација служила истовремено као гардероба вијећнице. Приступне просторије "хола господина бана", намијењене клубу вијећнице, су добили нову, док су сам предулазни простор и вијећница задржали првобитну намјену.

Свјетларници уз улазни хол, добили су нову функцију - свјетларник са сјевероисточне стране степеништа добио је функцију гардеробе и обједињен је са холским простором, док је свјетларник са југозападне стране добио функцију санитарног чвора за потребе вијећнице и Велике сале.

Просторије клуба, добиле су намјену просторија Управе објекта, док су просторије некадашњих архивских канцеларија уз Велику салу добиле намјену гардеробе за учеснике велике сале. Простор који је раздвајао велику дворану и сјевероисточно крило објекта је затворен и добио намјену фоајеа уз некадашњи "салон господина бана" такође претвореног у фоаје.

Са југозападне стране објекта на мјесту некадашњег бифеа орагнизоване су просторије "Клуба дома културе", а унутрашње двориште као и на сјевероисточном крилу објекта затворено и добило функцију фоајеа.

Први спрат објекта задржао је првобитни просторни концепт, осим у зони свјетларника који су такође затворени и носе исту намјену као и у приземљу.

Просторије Плавог салона, преименоване у "Свечани салон", а просторије од централне, изнад главне улазне партије, заједно са "салонем за господу", преко просторије у углу, тј. "салона за госпође, затим до простора који у приземљу одговара сјевероисточној улазној партији (обухватајући некадашњи хол и трпезарију) обједињене у једној функцији - Великог изложбеног салона.

Некадашња "зимска башта" добила је намјену бочног фоајеа балкона велике свечане сале, а просторије изнад гардероба у приземљу намјену депоа са пратећим просторијама.

Са друге стране објекта југозападним степеништем долазило се у простор у којем су на мјесту некадашњих административних, организоване меморијалне собе са погледом на данашњу улицу Бана Милосављевића - соба Пелагића, соба Кочића и соба Маслеше са пратећим садржајима.

На другом спрату, организоване су просторије клубова самоуправљача, дискофила, музичара, филмски и књижевни клуб, клуб музичке омладине, КАБ, ликовне секције дома културе, студио за естетски профил производње.

У току и након посљедњег рата у БиХ, такође је дошло до пренамјене просторија и појединих функција, од којих се највећа односила на престанак рада клубских просторија другог спрата и усељење просторија Радио-телевизије Републике Српске у сјевероисточно крило другог спрата све до пресељења у властити објекат 2013. године.

Од тог периода до данас према доступним подацима нису извршене значајније промјене на објекту, осим радова на текућем одржавању објекта.

"Вањски изглед објекта је потпуна реконструкција који готово ни у чему не одступа од аутентичног, али су унутрашњи простори значајно измијењени у односу на оригинално рјешење, како у диспозицији простора тако и у изгледу детаља.

Најмање промјена у намјени, распореду и димензијама претрпјели су партер, Велика сала и Плави салон, те холови и степеништа, док су највеће промјене извршене у просторијама другог спрата, што је и логично, када се има у виду прилагођавање зграде новој функцији - скупу различитих административних дјелатности у области културе, умјетности и науке."²⁶

У тексту Љиљане Шево из 1983. године наводи се да је објекат зграде Палате Банског двора, данас Бански двор - Културни центар у Бањој Луци, проглашен добром културно-историјског и насљеђа Босне и Херцеговине бр. 08- УП-И-124-1/76, од 27. децембра 1976. године и уписана у регистар културних добара Босне и Херцеговине под к.ч. 14.18 иако је у допису Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства културе и спорта наведено "да добро није било заштићено од стране Завода за заштиту културно-историјског и природног насљеђа Босне и Херцеговине".

Увидом на терену, дана 13. и 14. децембра 2013, утврђено је да се просторије другог спрата и већи дио просторија првог спрата не користе, односно, објекат је у фази нове пренамјене просторија и у току је израда новог пројекта санације објекта. У току припреме одлуке пројекат није био доступан

²⁶ Опис преузет из текста Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, **стр.9.**

Комисији на увид па се нису могле утврдити размјере планираних промјена, али је добијена информација да је у току давање стручног мишљења на пројекат од стране Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске.

2. Опис добра

Национални споменик се састоји од Палате са припадајућим двориштем, оградним зидовима, капијом и и изворним мобилијаром. Објекат Палате Банског двора замишљен је као саставни дио трга који су чиниле: у централној позицији српскоправославна црква изграђена 1925. године²⁷ и симетрично постављени, са једне стране објекат Банске управе и са друге објекат Палате банских двора.

По стилу градње, објекат припада еклектичком академизму као општој појави у архитектури репрезентативних објеката насталих крајем XIX и почетком XX вијека. Архитектура ових објеката на тлу Босне и Херцеговине, конкретно Врбаске бановине доспјела је нешто касније, изградњом значајних објеката Врбаске бановине.

Планови за објекат рађени су у Техничком одјељењу Краљевске банске управе према првонаграђеним идејним рјешењима којима је претходио конкурс. Главни извођач грађевинских радова био је инжењер Коста Шијачки из Београда, а надзор над градњом вршило је такође Техничко одјељење Краљевске банске управе.

Бански двор заједно са истовремено изграђеном Бановом зградом управе, представља један од кључних елемената за формирање зоне историјског градског центра Бање Луке. Овим објектом, формираним између двије главне комуникације (главне градске саобраћајнице, односно улице Краља Петра I Карађорђевића и главне пјешачке комуникације - улице Бана Милосављевића) пресјечених улицом Бана др Т. Лазаревића, отпочела је градња блока монументалног изгледа који је на другом крају завршен објектом Народног позоришта.

Поштујући услове максималног искоришћења парцеле, произашло је рјешење објекта полублоковског система градње, док су раскошно обрађене фасаде објекта обиљежиле монументалан изглед уличног фронта, а главна улазна фасада према улици Бана др Т. Лазаревића представљала је завршни елемент југозападне стране Душановог трга који се формирао око цркве.

На објекту постоји више улаза:

-главни улаз из улице Бана др Т. Лазаревића, позициониран је на централном дијелу објекта са његове југоисточне стране.

-бочни улаз из улице Краља Петра I Карађорђевића позициониран централно са његове сјевероисточне стране

-бочни улаз из улице Бана Милосављевића позициониран је такође централно са његове југозападне стране

-споредни улази у гаражу - сутерен, из унутрашњег дворишта објекта, коме се приступа из улице Бана Милосављевића и улаз из улице Краља Петра I Карађорђевића

Димензије вањских габарита објекта износе цца 54 x 53 м.

---

²⁷ На мјесту Саборне цркве грађене од 1925. до 1929. године, порушене у Првом свијетском рату, данас се налази Храм Христа Спаситеља изграђен 2009. године, грађен у потпуности по узору на Саборну цркву.

Конструктивни систем објекта чини вертикални систем носивих зидова урађених од набијеног бетона у подруму, опеком "старог формата" (15/30/7 цм) на осталим етажама. Стропови изнад свих етажа су армирано-бетонски, конструктивног система- плоча са гредом и "Т" пресјек са припадајућим армиранобетонским гредама изнад отвора, те серкљажима. Кров је од дрвене конструкције сложени (вишестрешни), изнад Велике сале изведена је решеткаста кровна конструкција, а изнад главног и бочних крила, једносливне кровне равни - једнострука столица са подрожњачом. Покров на објекту изведен је од поцинчаног лима.

У објекту је разведено централно гријање. Објекат имао је властито постројење за гријање на угаљ са подстаницом у приземљу, а данас је прикључен на систем градског гријања.

По намјени, објекат је замишљен као мултифункционални у којем су били смјештени садржаји са преовлађујућом културном намјеном и становањем у посљедњој етажи. Од тог периода објекат је преживио више трансформација, које су углавном биле везане за промјену намјене, односно корисника, које су измијениле карактеристике унутрашњег уређења објекта, а односе се на адаптације просторија. Данас се користи за потребе институције која носи назив " Културни центар – Бански двор " Бања Лука.

Објекат је централистички, са концертном двораном као фокусном површином централне зоне, око које су распоређене масе објекта са осталим функцијама.

Објекат карактерише симетрична полублоковска диспозиција са централно позиционираним правоугаоном концертном двораном која, посматрано у организационом смислу - захвата простор унутрашњег дворишта блока. У односу на концертну дворану, постављену подужним правцем сјеверозапад-југоисток, диспозицију објекта одређују: два бочна крила уз регулационе линије улица Краља Петра I Карађорђевића и Бана Милосављевића повезана главним југоисточним крилом оријентисаним на улицу Бана др Т Лазаревића или некадашњи трг око цркве. Ова три крила објекта окружују концертну дворану форми ћириличног слова "П", а у чијим унутрашњим угловима у додиру са концертном двораном били су формиран свјетларници. Данас су они затворени и служе у сврхе корисне површине простора. Сјевероисточна страна објекта је слободна, тј. отворена према дворишту мањих габарита, које уједно служи и као помоћни или економски улаз за потребе концертне дворане.

Објекат се састоји од сутерена, укопаног испод дијела објекта, приземља, првог и другог спрата, који се тренутно, већим дијелом не користе. С обзиром на велики број садржаја који су се смјењивали у објекту, настала је комплексна основа са функционалним зонама које се преплићу у распореду просторија, а сагледавање је могуће разлагањем основе приземља као етаже са најатрактивнијим и доминантним садржајем на коју се надовезују остале функције и садржаји.

Приземље објекта фокусирано је, у највећем дијелу, на централно постављену концертну дворану, односно Велику салу, са пратећим садржајима, уоквирену са два бочна крила. Са њене југоисточне стране формирана је улазна зона објекта која заузима централну површину југоисточног крила. Између Велике сале и југоисточног крила објекта постављена је главна вертикална комуникација за горње етаже са приступним коридорима у претпростор Велике сале.

У приземљу су смјештене сљедеће цјелине:

- Велика сала са фоајеима и пратећим садржајима (бочна бина и гардеробе смјештене у сјевероисточном крилу уз гаражу),
- три централно позициониране улазне зоне,
- Мали изложбени салон,
- Управа објекта, затим
- приступне просторије за Плави салон смјештен на првом спрату објекта у југозападном крилу,
- Вијећница и
- ресторан у југозападном крилу објекта (који није у функцији).

Главна улазна партија правоуганог облика, позиционирана централно у југоисточном крилу објекта, наглашена је извлачењем за 90 цм из равни фасаде у форми кубуса и издизањем улазног подеста на висину четири степеника у односу на коту приступног тротоара. Два масивна стуба пречника цца 70 цм, рашчлањују фасадно платно улазне партије на три дијела, односно формирају три лучна отвора са полукружним завршетком. Отвор у централном дијелу доминира висином и ширином, а симетрично у односу на њега постављена су два мања бочна. Улаз у објекат, дискретно одвојен од јавне површине увлачењем за цца 60 цм, у потпуности прати ову трочлану подјелу дефинисану кроз три масивна портала. Портали су двокрилни, рађени од пуног храстовог дрвета. Свијетле димензије централног отвора су 170 x 315 цм, док су димензије бочних 110 x 225. Сва троја врата имају лучни полукружни завршетак. Крила врата су дрвеним пречкама издијељена на пет правоугоних застакљених поља преко којих је метална решетка. Надсвјетло врата полукружне форме такође је застакљено и преко њега постављена декорисана метална решетка.

Вјетробран главне улазне партије преко једнокраког степеништа досеже висину коте приземља, која је соклom сутерена издигнута за цца 220 цм. Унутрашња ширина вјетробрана узноси 7,30 м. Правоугаони двокрилна врата, пратећи позиције улазних, уводе у простор централног дијела улазног хола. Улазни хол организационо је подијељен на двије цјелине: вестибил уз главну улазну партију и зону са вертикалним комуникацијама.

Вестибилom, постављеним подужно у правцу пружања југоисточног крила, приступа се Малом изложбеном салону са једне и канцеларији са друге стране улазне партије, а наспрамно овим просторијама је зона са вертикалним комуникацијама, гардеробом Велике сале и санитарним чвором. Бочне стране вестибила завршене су порталима којима се приступа у предпростор Управе објекта, односно са друге стране у претпростор Вијећнице. Унутрашње димензије вестибила износе цца 20,50 x 5,00 м. Вестибил је са четири пара пиластара који носце греде међуспратне конструкције, издијељен на пет правоугоних поља, а степенасто увучена декорација зидова и плафона изведена у гипсу прати ове подјеле. Централно поље приближно квадратне форме је зона која повезује улазну партију и зону главних вертикалних комуникација.

Зона главних вертикалних комуникација којом се приступа на први и други спрат постављена је у централној оси објекта, наспрамно улазној партији и чини је трокрако степениште са бочним коридорима за приступ предулазном фоајеу Велике сале. Простор је уокиврен предпростором Велике сале са једне

стране и вестибл са друге, наспрамне, и два свјетларника са његових бочних страна. Прилагођавањем овог простора потребама Велике сале, односно потребама концертне дворане, свјетларници су претворени у корисне површине, па је свјетларник оријентисан према Управи објекта добио намјену гардеробе, а свјетларник уз Вијећницу банског двора - функцију санитарног чвора за потребе Вијећнице и Велике сале.

Позиција главних вертикалних комуникација прати позицију степеништа улазне партије и дефинисана је трокраким, двосмјерним степеништем. Централним краком степеништа излази се на међуподест, од којег се даље преко два истосмјерна бочна крака приступа горњој етажи.

Бочна степеништа за горње етаже сјевероисточног и југозападног крила су трокрака, са по осам газишта у бочним и десет у централном краку. Ширина степенишног крака износи цца 2,00 м, ширина газишта је 30 цм а висина 15 цм. Укупни унутрашњи габарити степеништа са подестима износе 6,94 x 6,38 цм.

Гардероба која је првобитно била позиционирана у двије просторије уз улаз објекта, а сада се налази на мјесту некадашњег свјетларника обједињена је са простором вестибила и зоне са вертикалним комуникацијама, односно зидови свјетларника према вестибилу укинута, а конструктивни распон савладан вертикалним серклажима који су пратећи форму рјешења вестибила проширени пиластрима у правцу пружања конструктивних греда горње етаже. Информациони пулт са простором за одлагање гардеробе урађени су од храстовог дрвета.

Санитарни чвор постављен је подужно уз Вијећницу и користи се за потребе Вијећнице и Велике сале.

Велика сала, раскошне обраде и габарита, постављена је подужном осовином у правцу сјеверозапад-југоисток, обухватајући висину два спрата. Правоугаоне је основе, са балконом у горњој зони просторије. Простор Велике сале функционално је подијељен на простор намијењен аудиторијуму и сценски простор са пратећим садржајем.

Простор намијењен аудиторијуму подразумјева: гледалишни простор Велике сале у приземљу и гледалишни простор на балкону, фоаје у предлазној зони објекта и бочни фоаје у југозападном крилу објекта.

Сценски простор Велике сале подразумјева сцену са бином и пратеће просторије сцене са гардеробама смјештене у сјевероисточном крилу објекта.

Корисна површина Велике сале намијењена аудиторијуму унутрашњих је димензија цца 19,90 м x 15,50 м, а ширина балкона: на бочним странама износи 2,60 м, на дијелу уз улаз у салу 2,47 м. Балкон има форму ћириличног слова "П" окренутог према бини са заобљеним унутрашњим угловима.

Простор сцене одијељен је од простора Велике сале зидом, повезан у једну цјелину са аудиторијумом централно позиционираним отвором. Чине га три правоугаоне просторије чија укупна ширина одговара унутрашњој ширини Велике сале и бина која је скоријим интервенцијама увучена у простор аудиторијума за 495 цм, постављена на висини 87 цм у односу на коту приземља. Централна просторија сцене је у односу на двије бочне извучена из равни вањског зида за цца 150 цм, са малим балконом у горњој зони постављеним уз вањски зид и дио зидова бочних просторија сцене, а њене унутрашње димензије износе 7,00 x 4,50 м. Бочне просторије су симетричне, унутрашњих димензија цца 3,50 м x 3,00 м у горњој зони повезане уским балконом. У бочној просторији смјештој уз југозападно крило објекта постављено је кружно степениште које води до тавана Велике сале, док је у

бочној просторији смјештеној уз сјевероисточно крило објекта у приземљу смјештен помоћни простор сцене, а у зони балкона тонска кабина. Просторија у којој је смјештено степениште повезана је са балконом аудиторијума једнокрилним вратима позиционираним централно у односу на балкон, вјешто уклопљеним у цјелокупан ентеријер Велике сале. Укупна спратна висина Велике сале досеже око половине спратне висине другог спрата остатка објекта.

Приступ Великој сали је са југозападне стране, наспрамно сцени, кроз троја двокрилна врата постављена у два реда - у приземљу и балкону објекта. Осим ових улаза са бочних страна приземља сале налазе се по двоја двокрилна врата. Врата постављена ближе сцени на југозападном зиду се не користе, док врата југозападног зида према улазу повезују Велику салу са простором бочног фоајеа, смјештеним у приземљу југозападног крила. Врата постављена на сјевероисточном зиду приземља Велике сале повезују овај простор са простором помоћне сцене са гардеробама, смјештеним у приземљу сјевероисточног крила уз зону бочног улазног простора из улице Краља Петра I Карађорђевића.

Уз бочни зид Велике сале према сцени, подужно постављен, правоугаони је простор помоћне сцене, унутрашњих димензија цца 11,50 x 4,50 м. Овај простор је некада био унутрашњи отворени коридор у функцији терасе, између Велике сале и сјевероисточног крила, а уз њега је био простор затворене баште. Накнадним интервенцијама унутрашњи коридор је затворен зидом и претворен у корисну површину помоћне сцене, а затворена башта отворима повезана са помоћном сценом и служи као претпростор између гардероба и помоћне сцене.

Гардеробе за припрему учесника наступа на сцени су распоређене у подужном низу сјевероисточног крила уз фронт улице Краља Петра Првог Карађорђевића, на мјесту некадашњих "клубских" просторија. Унутрашња ширина три гардеробе (посматрано од улазне зоне ка гаражи којом се завршава сјевероисточно крило), износи 495 цм, дужине се крећу у распону од 370 цм до 480 цм и освијетљена са по два типична прозора приземља. Четврта гардероба, постављена уз гаражу извучена је ка улици Краља Петра I Карађорђевића, чиме је наглашен угао објекта у његовој вањској силуети. Њена унутрашња ширина износи 590 цм, а дужина 310 цм. Приступ гардеробама је из подужног ходника, уз који су са друге стране, наспрамно, постављене уз зид помоћне сцене - помоћне просторије (чајна кухиња и санитарни чворови) и уз зид гараже противпожарно степениште.

Порталом на крају ходника приступа се гаражи трапезоидног облика. Унутрашња ширина гараже одговара укупној првобитној ширини сјевероисточног крила (поменутих накнадним интервенцијама овај простор је проширен до простора Велике сале) и износи цца 11,00 м, дужине унутрашњег зида ка улици цца 3,10 и наспрамно њему зида ка унутрашњем дворишту цца 4,90 м. Гаражи је могуће приступити репрезентативним порталом из улице Краља Петра I Карађорђевића и из унутрашњег дворишта. Положај гараже уз помоћне просторије сцене, пренамјеном служи и као економски приступ за достављање опреме Велике сцене.

Осим помоћних просторија за наступ, функционалној цјелини Велике сале припадају и споредне просторије намијењене публици, односно припадајући фоајеи: приступни фоаје уз улаз у Велику салу и бочни фоаје међусобно повезани уским коридором трапезоидног облика.

Бочни фоаје смјештен је уз бочни југозападни зид Велике сале у зони југозападног крила објекта. Овај простор повезан са Великом салом двокрилним порталом, постављен је између функционалних цјелина: улазне партије бочног југозападног крила објекта и ресторана, који тренутно није у функцији. Према првобитном пројекту овај простор је граничио са отвореним унутрашњим коридором који је раздвајао Велику салу од југозападног крила, међутим третманом истим као и са друге стране Велике сале, унутрашњи коридор је накнадно затворен и функционално обједињен са кухињом ресторана.

Ресторан, првобитно замишљен као бифе, касније "просторије клуба дома културе" уз бочни фоаје Велике сале, правоугаоног облика, смјештен уз улазну зону, имао је унутрашње габарите: ширина 5,50 м а дужина цца 11,50 м са приступом преко улазне зоне југозападног крила. Подужном страном, ресторан је освијетљен са пет прозорских отвора са погледом на главну пјешачку комуникацију - улицу Бана Милосављевића. Уз ресторан, организована је кухиња са пратећим садржајима и противпожарним степеништем горњих етажа, уз крајњи зид ка унутрашњем дворишту. Тренутно, ресторан није у функцији и овај простор се не користи.

Испред Велике сале, са југоисточне стране смјештен је предлаз или фоаје, чија је ширина за цца 2,50 м увучена у односу на сјевероисточни зид Велике сале, а дужина износи цца 4,40 м. Овај простор са југозападне стране преко два портала позиционирана ка бочним зидовима фоајеа повезује Велику салу са простором вестибила улазног хола.

У унутрашњим угловима која заклапају главно и два бочна крила били су организовани свјетларници, који су накнадним рјешењима претворени у корисне површине објекта. Свјетларник унутрашњег угла југозападног и сјевероисточног крила данас служи као гардероба Велике сале са позицијом уз бочни уводни коридор у Велику салу. Накнадним интервенцијама зидови ка унутрашњости хола су уклоњени, конструктивни распон савладан стубовима, а простор обједињен са холем.

Осим кроз главни улаз објекту је могуће приступити и из бочних улазних зона, из улице Краља Петра I Карађорђевића и из улице Бана Милосављевића.

Улазна партија из улице Краља Петра I Карађорђевића третирана је на исти начин као и улазна партија главног улаза - кубусом извученима у раван за 90 цм, и чине је три лична отвора, иза којих су три масивна портала. Улаз из улице Бана Милосављевића скромније је обраде са једним лучним отвором и једним порталом.

Посматрано од главне улазне партије ка сјевероистоку смјештени су сљедећи садржаји: Мали изложбени салон и управа објекта и канцеларија уз улазну партију. На другом крају вестибила, одвојен зидом са масивним порталом је предлаз Вијећнице.

Мали изложбени салон обухвата просторију некадашње гардеробе уз улазну партију обједињену са просторијом у истој равни која је служила као дио клупског простора на мјесту данашње Управе објекта. Пренамјена простора извршена је након 1972. године, пројектом санације. Ове двије просторије међусобно су повезане лучним отвором на централном дијелу зида. Укупна унутрашња дужина износи цца 13,50 м, ширине цца 6,30 м. Приступ Малом изложбеном салону је из хола објекта кроз двокрилна врата просторије уз улазну партију и освијетљен са по два типична прозора приземља.

Управа објекта обухвата угао објекта сјевероисточног и југоисточног крила објекта између улазне зоне сјевероисточног крила и Малог изложбеног салона. Угао објекта у ком је смјештена канцеларија директора, наглашен је у вањској силуети извлачењем из фасадне равни за цца 80 цм. Уз ову просторију дуж сјевероисточног крила смјештене су остале три канцеларије управе. Све три канцеларије освијетљене су са по паром типичних прозора приземља, док је канцеларија у углу објекта освијетљена са два пара прозора на оба вањска зида. Приступ управи објекта је из вестибила објекта, кроз двокрилна правоугаона врата, преко пријемне просторије са информационом пултом.

Канцеларија, са друге стране улазне партије је организована на мјесту друге симетрично постављене гардеробе уз улаз и приступа јој се из хола, унутрашњих димензија дужине 6,00 м; ширине цца 6,30 м. Освијетљена је паром типичних уличних прозора приземља.

Из предулаза Вијећнице, чија ширина одговара ширини вестибила, дужине цца 3,20 м, приступа се Вијећници смјештеној у југозападном крилу објекта уз улицу Бана Милосављевића и фоајеу уз вијећницу, односно "Холу господина бана" смјештеном између канцеларије југозападног крила и Вијећнице.

Вијећница Банског двора организована је у југозападном крилу и простира се до улазне зоне овог крила, обухватајући двије спратне висине са балконом у горњој зони. Главни приступ Вијећници у приземном дијелу је из предулаза уз главни хол. Унутрашње димензије Вијећнице износе 13,30 x 9,60 м. Са југозападне стране вијећница је освијетљена са три пара прозорских отвора који се понављају у горњој зони. Са унутрашње стране, према простору некадашњег свјетларника, била су три прозорска отвора, која су затворена након затварања свјетларника. Балкон вијећнице, испуштен за 160 цм у простор унутрашњости вијећнице има унутрашње димензије цца 7,60 x 10,20 цм. Простор је двоструким, двокрилним вратима, преко фоајеа, тј. "Хола господина бана" комуникацијски обједињен са "Плавим салоном" на спрату. Са друге наспрамне стране, у зони приземља су врата која повезују вијећницу са просторијом унутар улазне зоне са југозападне стране, који се тренутно користи као приватна канцеларија, а портал је блокиран. Позиција отвора поновљена је у на првом спрату, и повезује Вијећницу са фоајеом изнад улазне партије. Приступ балокну је шематски, тј поновљен приступ вијећнице у приземљу објекта.

Фоајеу, тј. "Холу господина бана" осим директно из Вијећнице, могуће је приступити и из предулазног простора Вијећнице. Чине га двије просторије, међусобно повезане двокрилним порталима. Прва уз улазни претпростор, унутрашњих димензија 6,36 x 6,00 м је у својству пријемне канцеларије, док друга просторија унутрашњих димензија 7,00 x 6,36 м директно повезана са Вијећницом, заузима угао објекта, извучен из кубуса фасаде за цца 90 цм. Оригиналан репрезентативан ентеријер ове просторије очуван је у његовој уграђеној дрвеној структури од висококвалитетног дрвета постављеној уз југозападни зид просторије. У овом дијелу, наслоњено уз југозападни зид је уско дрвено једнокрако степениште, које води директно до некадашњег "Плавог салона". С бзиром да се концепт употребе ових просторија знатно промијенио од времена настанка, данас се овај простор не користи у функцији фоајеа.

Просторије првог и другог спрата по структури, распореду просторија и конструктивно, прате структуру распореда просторија приземља.

Главно и бочна степеништа, Велика сала, Плави салон и Вијећница са предулазима и фоајеима поновљени су формом и диспозицијом и на првом спрату.

Са предње стране степеништа је подужни хол, који димензијама и поставком прати позицију главног улазног хола приземља. Из њега се приступа: Изложбеном салону, тзв. Црвеном салону, Плавом салону и балкону Вијећнице.

Организација простора свјетларника уз Вијећницу је поновљена, док је свјетларник са друге стране објекта затворен покретним панелима, без конкретне намјене, у служби складишта.

Изложбени салон, који је тренутно у фази оспособљавања за употребу, објединио је просторну подјелу просторија које у приземљу одговарају просторијама од улазне партије до канцеларије управе у углу објекта, односно састоји се од четири просторије приближно квадратне основе укупне дужине цца 29,50 м, ширине цца 6,30 м. Све ове просторије међусобно су повезане централно постављеним отворима, а освијетљене низом прозорских отвора распореда као и на приземљу. Зидови и строп су изведени у гипсу, док је подна облога од паркета.

Црвени салон, постављен подужно уз сјевероисточни улични правац, између изложбеног салона и хола сјевероисточне улазне партије, данас служи за потребе управе објекта, дефинисан предулазом из простора хола, рашчлањен је подјелом стакленом преградом на двије просторије. Предулаз Црвеног салона, као и двије просторије којим је дефинисан, освијетљен је са три пара прозорских отвора. Унутрашња ширина ових просторија износи 6,35 м, а укупна дужина заједно са предулазом цца 13, 50 м. Уз овај простор ка унутрашњости објекта до зоне некадашњег свјетларника је уски коридор којим је могуће приступити у обе просторије црвеног салона.

Плави салон обухвата простор од централне просторије хола (приступна просторија изложбеног салона) до вијећнице, укључујући просторију у наглашеном углу објекта. Значај ове просторије је у томе што је успјела сачувати дио оригиналног ентеријера, уграђеног у структуру унутрашњости просторије. Анализом претходних пројеката и садашњег стања утврђено је да је простор и диспозицино промијењен, у складу са промјеном структуре корисника, односно зид са порталом који је дијелио Плави салон од просторије у углу, повезане са Вијећницом је укинут, као и улаз из претпростора балкона Вијећнице. Главни приступ Плавом салону је сад из хола, преко мање приступне просторије. Преградни зид приступне или пријемне просторије са централним порталом је накнадно изведен. Портал наспрамонг зида Изложбеног салона ка пријемној просторије је блокиран. Просторија уз вијећницу, смјештена у углу објекта има приступно степениште које повезује приземни дио ових просторија односно "хол господина бана" са плавим салоном на спрату.

Некадашње административне просторије уз југозападно степениште, касније тематске - меморијалне просторије, више нису у употреби и немају намјену, као и просторије уз сјевероисточно степениште.

Други спрат објекта се тренутно не користи. У односу на првобитно стање и намјену већинских стамбених просторија бана и његове породице у потпуности је промијењен, а оригинални ентеријери комплетно уништени. Реконструкција првобитне диспозиције простора је видљива захваљујући конструктивној предодређености у распореду просторија. С обзиром да је корисник у потпуности промијењен - из приватног стамбеног карактера у јавну и

административну функцију, логичан је овај преокрет у ентеријерским рјешењима. Бочне просторије уз степеништем са које су некада служиле за надзор приступу просторијама банове резиденције су задржане.

Хол је у односу на првобитни знатно проширен, односно до "канцеларија" подужно постављених уз бочна крила објекта, чиме су у првобитној диспозицији укинута просторије чекаонице и дневног боравка у стану бана, са сјевероисточне стране, и претпростор са дневним боравком гостинског стана, са југозападне стране. У југозападном крилу објекта је централна просторија која габаритима и позицијом одговара главној улазној партији приземља. Са њене сјевероисточне стране су три просторије приближно квадратне основе, а са југозападне четири мање. Приступ централној просторији је из хола, док се преко централно постављених портала њених бочних унутрашњих зидова, приступа двјема бочним просторијама.

Сјевероисточни, бочни зид хола има централно позиционирана двокрилна врата, повезана са претпростором низа просторија које је до 2010. године користила Радио-телевизија Републике Српске. Овај простор, прилагођен посљедњем кориснику, чини низ од шест међусобно повезаних просторија, оријентисаних на улицу Краља Петра I Карађорђевића. Двије просторије уз предулаз су ширине 6,70 м, док су остале просторије увучене за ширину портала постављеног уз унутрашњи наспрамни зид. Овим порталом приступа се уском ходнику са чије друге стране су распоређене помоћне просторије.

У простору "свјетларника уз Вијећницу" смјештена су два санитарна чвора и уз њих коридор или предулаз у канцеларије. Дуж југозападног зида распоређен је систем од пет међусобно повезаних канцеларија (унутрашње ширине цца 5,50 м, а дужине цца 4,50- 8,60 м) са пратећим помоћним просторијама. Посљедња у низу према унутрашњем дворишту објекта има са унутрашње стране (наспрам вањског зида) предулаз коме се приступа југозападним степениште. Са друге стране предулаза су двије међусобно повезане просторије, а из ове просторије се наставља уски ходник који простор дијели на двије просторије постављене уз улични фронт, са југозападне стране ширине и са друге наспрамне стране два санитарна чвора и противпожарно степениште. Ове просторије се не користе, па њихов тренутни распоред и диспозиција нису сталног карактера, тј прилагођавају се потребама корисника. У холу објекта, уз зид некадашњег свјетларника, уочено је веће оштећење зида, настало услед прокишњавања кровне конструкције.

Сутерен објекта је у односу на првобитни промијењен је накнадним интервенцијама према пројекту санације из 1972. године. Промјене подразумијевају пројекат склоништа испод приступног фовајеа Велике сале коме се приступа уским приступним ходником поткопаним накнадно испод Велике Сале, данас у функцији просторије са инсталацијама за гријање. Простор сутерена се данас највише користи за оспособљавање сцене, тј. складиштење опреме и реквизита у току програмских наступа.

Приступ сутерену је помоћним степеништем смјештеним иза бочних степеништа, ка унутрашњости објекта и рампом из унутрашњег дворишта којом се приступа гаражи.

Степеништем са југозападне стране објекта приступа се просторијама некадашњег диско клуба и унутар његових помоћних просторија (ка зиду унутрашњег дворишта) дијела кухиње ресторана у приземљу. Помоћне

просторије кухиње су у зони сутерена повезане системом ходника испод сценских просторија Велике сале са сјевероисточним крилом објекта.

Приступним сјевероисточним степеништем приступа се просторијама са радионицама гардеробом за особље и на крају уског ходника којим се приступа овим просторијама - гаражи објекта просторије сјеверозападно од улаза. Са друге, наспрамне стране су такође помоћне просторије за складиштење и особље и просторије у којима је некада био организован балет и музичка школа.

Столарија на објекту углавном је оригинална, пројектом санације из 1972. године замијењени су јој окови и извршена поправка.

Сви прозорски отвори на објекту су двоструки. Улични прозори су рађени као два типа: правоугаони прозорски отвори и отвори са лучним, полукружним завршетком у зони другог спрата. Прозори уличних фасада су постављени у три реда у паровима, тако да један пар прозорских отвора углавном освјетљује једну просторију. Међусобни размак између прозора једног пара износи цца 75 цм. У горњој зони, односно зони првог и другог спрата пар прозорских отвора уоквирен је пиластрима радијуса цца 70 цм, са лучним, полукружним завршетком. Изнад главне улазне партије и улазне партије из улице Краља Пертра I Карађорђевића лучни отвор је наглашен, а између њега у једном реду формирана у по три прозорска отвора која прате позиције улазних портала у приземљу.

Прозорски отвори су двокрилни са надсвјетлом и кутијом за ролетну, од храстовине, свијетле ширине 110 цм, а висине са надсвјетлом 225 цм. Интервенцијама из 1972. године извршено је поновно бојење и бајцовање.

Вањску силуету објекта одликује форма складно распоређених кубичних маса. Разуђеност полубловског система објекта у обликовању фасада је смирена кроз једнообразан третман репрезентативних фасада објекта. С обзиром на локацију у најрепрезентативнијем дијелу града, улични фронт са три стране објекта просторна је одредница за даље ријешавње објекта унутар овог и сусједних блокова.

Фасада зграде Банског двора, без обзира на масивност самог објекта, одише једноставношћу са умјереном употребом декоративне пластике.

Хоризонтална подјела фасаде јасно открива спратност објекта са снажно истуреним хоризонталним вијенцем, између високог приземља и првог спрата, декорисаним правоугаоним пољима са по два круга.

Вертикална подјела фасаде наглашена је пиластрима и стубовима распоређеним на горњој зони и трочланим порталима смјештеним на три стране објекта. Капители стубова су декорисани орловима, по четири на стубовима у доњој зони (портали) и по два у горњој зони. Стилски они се разликују, па су орлови на доњим стубовима геометризовани са оштријим крајевима и додатним украсима у виду испреплетене траке између сваког орла. Орлови на порталу са предње стране су „крутији“ са спуштеним крилима, док су они са бочних страна елегантнији, са раширеним крилима која се међусобно дотичу. Орлови горње зоне су реалистички третиран и једноставније обраде.

У горњој зони пиластри и стубови творе лучне отворе унутар којих су смјештени прозори. На предњој страни фасаде тих лучних отвора је шест, са по четири прозора и један већи у централном дијелу, изнад портала, са шест прозора. Са бочних, дужих страна, број је повећан са два отвора, са истим распоредом, осам отвора са по четири прозора и један са шест.

Прозорски отвори су груписани у парове, симетрично распоређени и прате ритам фасаде. У најнижој зони су смјештени у плитке лучне нише, на првом спрату су једноставне правоугаоне форме, а у највишој зони поновљен је облик и распоред прозора из приземља²⁸.

Портали, са све три стране објекта, творе три лучна отвора, који димензијама прате вертикални низ прозорских отвора изнад њих. Портали су истурени према напријед и у равни су са угловима објекта, који такође излазе према напријед. Портали носе балконе, са све три стране, на које су постављене скулптуре.

Скулптуре назване „Југославија“, њих укупно шест, постављене су, по двије, изнад сваког улаза у Бански двор. Скулптуре представљају женску фигуру, једноставно моделовану, без претјераних детаља, у складно моделованој хаљини, испод чијих набора се надзире десна нога, са десном руком наслоњеном на њу. Лијева рука је издигнута и придржава штит. Скулптуре су изливене из истог калупа у бијелом француском цементу, док су штитови за сваку од скулптура различити²⁹. Рељефни украс на штитовима је симболичног карактера и представља разне области науке и умјетности.

Ентеријер објекта

Ентеријер објекта Палате банског двора у одређеној мјери сачувао је свој аутентични изглед из времена градње. Неки од оригиналних детаља сачувани су у просторијама Вијећнице, Великом свечаном салону (првобитно Плавој соби), Холу господина бана и Великој сали.

Просторија Вијећнице задржала је у великој мјери свој првобитни изглед са здовима обложеним ламперијом, с тим да је пројектом из 1972. године било предвиђено скидање ламперије на зидовима и једном дијелу балконске ограде, која је накнадно израђена према оригиналним узорцима, док је ламперија вањске стране балкона остала оригинална. Овим пројектом је такође урађена демонтажа сједала и потпуна замјена тапицира те поновно враћање сједала. Оригинално Вијећница је имала гумени под који је пројектом из 1972. замијењен текстилном подном облогом. Унутар вијећнице првобитно су се налазиле посебно израђене фотеље, предсједничка и четири мање фотеље. Данас су оне замјењене са четири столице пресвучене истим материјалом као и остала сједала.

Велики свечани салон у великој мјери сачувао је првобитан изглед резбарених детаља у дрвету, зидних пиластера и капитела те изворни изглед камина смјештеног уз лијеви зид (гледано од улаза). Првобитно је просторија на зидовима имала текстилне превлаке, највјероватније плаве боје с обзиром на назив „Плава соба“ израђене од специјалног штофа (вандштоф), које су накнадно пројектом из 1972. замијењене плиш тканином у боји вишње.

Хол господина бана, односно просторија уз вијећницу задржала је првобитни изглед ламперије. Пројектом из 1972. године скинута је гумена подлога са степеништа које води у Вијећницу, које је прелакирано хромоденом. Истим пројектом је извршена израда и монтирање дрвене ограде од храстовине, рађене према постојећој, уз лијеву страну степеница у просторији.

²⁸ Видаковић, Синиша: Зграде Банског двора и Управе у Бања Луци, преузето са <http://banskidvor.org/zgrade-banskog-dvora-i-uprave-u-banjaluci/>

²⁹ Ђорђе Јовановић, украсне фигуре за фасаду Банског двора завршава до 19. маја 1932. године.

Велика сала је у највећој мјери задржала изглед према првобитном пројекту са орнаментиком у виду вијенаца и централном куполом. Од првобитног изгледа не зна се да ли је накнадно нанесена жута боја на одређене детаље била и у изворном стању.

Према оригиналном пројекту оригинални намјештај у ентеријеру Палате банског двора био је резбарен и углавном са мотивим лављих глава и шапа. Данас је у Палати остало пар комода и фотеља које су накнадно пресвлачене више пута. Пројекат из 1972. године обухватао је и поправак и лакирање стилског намјештаја, и то десет резбарених фотеља, два резбарена стола, двије витрине и једног ормара.

Хол и степениште

Приземље и два спрата зграде повезани су монументалним двокраким степеништима. Сви холони и њихови стропови ријешени су једнако, лаком штукатуром у виду пространих правоугаоних касета, негдје са заобљеним угловима. Улазни дио хола има зидове обложене мермером окер боје, са веома израженом пиктуралном структуром. Таванице су касетиране правоугаоним, степенасто усјеченим удубљењима. Подови су од бијелог и сиво-окер мермера, са мотивом великих бијелих правоугаоника и са обрубима сиве боје. На поду се одражавају основне линије украса са плафонских површина. Степенице су од бијелог мермера, Угаони масивни стубови степеништа су од мермера сиво-окер боје и пиктуралне структуре. Стубићи оgrade су кружног пресјека, са кубичним базама. Капители су им сачињени од уског ехинуса који носи кубус од гранита, на све четири стране усјечен и украшен клесаним мотивом листа акантуса³⁰.

Вијећница

Вијећница Банског двора завршена је 10. октобра 1932. год. Простор вијећнице подјељен је на бину и аудиторијум, који је замишљен амфитеатрално тако да је између бине и гледалишта остављен полукружни празан простор, а гледалиште је раздвојено са два радијално постављена пролаза. Сједала су постављена у благо лучним низовима, везаним преко наслона и ослонаца за руке. Испред сваког низа столица је, везана са сједиштем преко пода, закошена плоча за писање са доњом полицом, тако да је јасно да је ова просторија првобитно служила као сала за састанке. Све је израђено од дрвета, без украса, са равним површинама, а столице су данас тапациране жутим плишем. Гумени под је покривен текстилном подном облогом.³¹

Бина је издигнута, израђена од дрвета, а на њу се пење помоћу два степеништа са по два степеника, са улазне стране, од врата и фронтално, од аудиторијума. Бина је према гледалишту лучно завршена. На чеоном лучном дијелу бине постављен је сто са четири столице. Сто је у облику лучног сегмента и уклапа се у заобљеност бине. Израђен је од дрвета, из два дијела, а декорација му је сведена на само двије профилисане траке на прочељној страни. Дужина вањског лука стола је 364 цм, а унутрашњег 300 цм. За сто су

³⁰ Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр.10, 11.

³¹ Текстилна подлога постављена је за вријеме рестаурације Двора 1972. год. док је оригинални гумени под постављен у јулу 1932.год од стране предузећа инжењера Ервина Хоенингсфелда, овлашћеног архитекте из Загреба.

постављене четири столице од дрвета тапациране жутим плишем. Наслон је висок, лучно завршен, са геометризованим цвјетним украсом, који се састоји од централне розете око које се симетрично спуштају Сувојнице, међусобно „ушивене“. Наслони за руке завршавају се токареним волутама које су ослоњене на стубиће са ребрастим нодусима, израженог рељефа. Предње ногице су резбарене тако што је између два профилисана квадрата смјештена стилизована чашица акантусовог лишћа. Столице су димензија 135 цм висине и 64 цм ширине.

Зидови ове просторије обложени су ламперијом без украса, у правоугаоним и квадратним пољима. Иза бине су двоја двокрилна врата, која не излазе из површине зида и уклапају се у зидну површину урашену мотивима једноставних правоугаоника. Централни дио зида иза бине има полукружну, конхално засведену нишу, једнаке висине са двокрилним вратима која су симетрично распоређена око ње³².

Између нише и врата стоји са сваке стране по један веома плитак пиластар, уклопљен у украсне оквири зидне површине. На њима су у висини горњег руба врата аплицирана два конзоласта носача у облику обрнуте купе.

Просторија је у цјелини издијељена истим оваквим пиластрима, има их још два на зиду иза бине, четири на наспрамном и по два на бочним. Сви имају истоветне капители. На осталим пиластрима, на мјесту купастих носача, налазе се двокраке зидне свјетилке. Централни дио, којим је лампа причвршћена за зид, украшен је розетом у плитком рељефу, према доле је профилисан, а завршава се широм и ужом флоралном кићанком. Краци лампе су у одлику меандра са једноставно резбареним постолјем за свјетилке. Капител пиластра, постављен изнад лампе, на споју зида и стропа, има на унутрашњој лучној површини резбарен украс у виду урштене лозице, а на врху је трочлана профилисана осовина – геометријска стилизација јонског капитета, добијена сужавањем и проширивањем основне форме ваљка.

Галерија Вијећнице има дрвену ограду, украшену истим системом правоугаоних поља какав је изведен на зиданим облогама партера. Зидови балкона су украшени плитким пиластрима у штуку, који понављају ритам и распоред плитких пиластара од дрвета у партеру, али у угловима имају по још један удвојени угаони пиластар. На бочном зиду лијево од улаза између пиластара су смјештена по два прозора.

Прозори на спрату Вијећнице су лучно завршени и застакљени помоћу украсне мреже од кованог жељеза, са једноставним геометријским мотивом везаних кругова.

Строп Вијећнице украшен је правоугаоним пољима, а на њему је распоређено осам једноставних, кружних плафонских свјетилки, без украса. Велики лустер у Вијећници причвршћен је за строп помоћу три концентрична диска, од дрвета, облика сличног плафонским свјетилкама. Овај лустер је од дрвета, а на ширу, носиву осовину аплицирани су у горњем дијелу три диска, горњи је најмањег, а доњи највећег пречника. Одмах испод ових украсних дискова је прва, четворокрака грана са сијалицама, а одмах испод ње, готово иста таква, али нешто мања. Сљедећа грана је такође четворокрака, али се код ње на сваком крају крака налази носач за по три сијалице. Ове пречке нису

³² Облагање зидова вијећнице, израда наслона на огради галерије у облику плута и масивних конзола повјерена је „Домусу“ (Пецинг и Шпицер), а њихова колаудација је обављена 15.децембра 1932. год. Дамјановић, Данка. *Палата Банског двора у Бањој Луци*; Удружење архивских радника Републике Српске, Гласник, Година V број 5. 2013. Стр. 323.

директно везане за главну осовину лустера. Посљедња доња, најшира грана лустера такође је четворокрака, опет са истим меандричним трочланим носачима свјетилки.

На сваком од ових носача, са доње стране, причвршћен је по један правоугаони носач, на којем је фиксирана свјетилка окренута на доле и који на тај начин формира на дну лустера четири форме меандра.

Посљедња грана налијеже на завршни украс лустера, поново у облику концентричних дискова, који понављају облик оних којима је лустер причвршћен за стоп. На дну најужег диска је још једна свјетилка. Све четири гране лустера имају краке који се сијеку под правим углом³³.

Фоаје уз Вијећницу са степеништем – „Хол господина бана“

Фоаје уз Вијећницу је соба потпуно обложена ламперијом која је украшена орнаментом квадратних и правоугаоних поља, као у Вијећници. Наспрам зида који се наслања на Вијећницу је зид са два висока правоугаона прозора, а уз тај зид је прислоњено дрвено степениште, тријем. Ово степениште се наставља уз лијеви бочни зид (гледано од врата која спајају ову просторију са Вијећницом) прислоњено уз његову вањску страну, дакле изван просторије, те води на спрат, у хол уз Плави салон, да би чинио везу са галеријом Вијећнице.

Оригинална по замисли, конструкција унутрашњег тријема, ширине 156 цм, издигнута је од нивоа просторије са четири лучна степеника. Лук најдоњег степеника је највећи, а горњег најмањи. Тријем је дужине пола зида, а један стубац (238 x 22 цм) квадратног пресека и један пиластар носе стропну греду.

Капители су им једноставни канеловани кубуси. Ограда тријема је перфорирана са мотивом два спојена правоугаоника. Лијеви бочни зид има на средини једнокрилна врата, која се потпуно уклапају у систем рашчлањености зидне облоге у правоугаона поља.

Изнад врата налази се фигурални рељеф, израђен у дрвету. Он је једнако широк као врата 80 цм, а висина му је 126 цм. представљен је пастир са стадом, у позадини је сунцем обасјан обрис града Јајца, а у лијевом доњем углу је сигнатура аутора (Грегач). Симетрично око врата налазе се два лучно завршена слијепа прозора, сада застакљена, а првобитно изведена у ламперији. Прозори су постављени на средини висине врата, а сами су нешто виши од њих. Изнад сваког прозора је по једна зидна свјетилка, двокрака, истоветна са оним из Вијећнице. Стropни вијенац је у облику фриза од наизмјенично постављених два правоугаоника и једног квадрата, плитко резбарених у дрвету, међусобно везаних у мрежу, слично украсу на огради тријема, само што на вијенцу није перфориран.

Хол има један једноставан лустер. Замишљен је тако да се два пута грана, на средини и у дну, оба пута и по четири гране, с тим да су средње краће. На свакој грани су вертикално постављена по два крака са свјетилкама, а на доњим гранама лустера је и по једна свјетилка окренута надоље. Попут великог лустера од дрвета у Вијећници и овај у Холу се завршава са два концентрична круга, а у центру доњег, мањег, је једна свјетилка³⁴.

³³ Опис преузет из Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 18, 19, 20.

³⁴ Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 20, 21.

Плава соба – велики свечани салон

Ова просторија је дрвеним степеништем повезана са „Холом господина бана“. Издијељена је капијом на два дијела: мањи, некадашњи хол за пролаз на галерију Вијећнице и већи, са камином³⁵.

Зидови ове просторије имају украс у виду великих правоугаоних поља која су сада тапацирана плишем вишњеве боје, а судећи по првобитном називу просторије, вјероватно је аутентична зидна облога била плава. Правоугаона поља су обрубљена ламперијом са бордурама по ивицама. У просторији се понављају три типа бордуре: фриз од палметица и његова стилизована верзија, која изгледом подсјећа на мотив јајастог штапа (крупнији и ситнији) трећи тип бордуре има најизраженији рељеф, са изгледом наизмјеничних дугуљастих и облих стилизованих пупољака.

Камин димензија 202 цм висине, 206 цм дужине и 56 цм ширине је смјештен уз лијеви подужни зид (гледано од улаза). Истурен је у поље у односу на површину зида, ширине је једног правоугаоног плишем тапацираног поља зида. Замишљен је као јонско архитравно прочеље. На високим, при дну и врху лако профилисаним кубичним постолјима стоје канелирани јонски стубови. На њихове спљоштене капители налијежу поново кубуси, истог изгледа, али нешто мањих димензија, а на њима почива архитрав. Његова најшира трака декорисана је са реминисценцијама на ртиглифе и метопе, наизмјенично по два вертикална жљеба фланкирају по једну осмолатичну розетицу. Изнад ове траке је бордура са фризом од палметица. Све је израђено од дрвета, резбарено или токарено. Врата камина су од перфирираног лима, уклопљена у степенасто профилисан оквир. Изнад врата, од висине капитета бочних стубића камина, налази се рељефни украс у виду троструке гирланде. У луку централне гирланде је већа, а у луковима бочних по једна мања осмолатична розета, истовјетна са онима са архитрава. Испод архитрава, до линије овог украса, спушта се усјек, профилисан једнако као кубична постолја и са њима повезан. На зиду наспрам камина се налазе три правоугаона прозора.

Капија је репрезентативни пролаз сачињен од два ступца и архитрава од дрвета. Он одваја Плави салон од његовог мањег дијела – хола који веже степениште из фоајеа уз Вијећницу у партеру и излаз на галерију Вијећнице. Ступци капије су квадратног пресека, кубичних профилисаних база. Капители су једноставна степенаста проширења, са украсом од плитко резане траке са мотивом повезаних кругова. Од капитета се, преко горње трећине стабла ступца спушта мотив стилизованих, дугуљастих цвјетних чашица – пупољака компонованих тако да је она на врху окренута на горе, а осталих шест, степенованих по величини од горње према доњој, окренуте су према доле, те изгледа као да израстају једна из друге.

Архитрав је квадратног пресека, лако геометријски профилисан, има на средини декорацију у плитком рељефу. У средишту је мотив јонског капитета, који на површини између волута има резбарен кантарос о чије ручке су окачене гирландице и из цијег центра излази стилизована крошњица. Симетрично око капитета начињени су украси веома слични онима који се налазе на врховима стабала стубаца, али састављени од по три чашице пупољака и постављени хоризонтално. Капија има једнаке украсе и на страни према салону и на страни

³⁵ За израду облоге ове просторије ангажована је београдска фирма „Домус“, а радови су завршени 20. јула 1932. год. Архив Републике Српске, КБУВБ, ТО, В-922/34

према његовом мањем дијелу, предворју са степеништем. Истовјетан резбарени мотив кантароса појављује се као украс и на надвратнику изнад улаза, наспрам капије.

Степениште је од просторије одвојено ниском дрвеном оградом димензија 87 цм висине, без отвора и украса, изузев лаке профилације при дну и врху. Угао степеништа наглашен је дрвеним ступцем 158 цм висине, квадратног пресека и нешто шире кубичне базе. Капител ступића настаје степенастим сужавањем, а затим проширивањем кубичне форме, изнад које се степенасто сужавање и ширење понавља, а на врху су јонске волуте. На овај капител постављена је свјетилка од метала и стакла која се не уклапа у систем декорације салона, која није аутентична с обзиром да није у нацртима изворног стања облик. Десно од врха степеница су једноставна двокрилна шибер врата која воде на галерију Вијећнице.

Просторија има сокл у ламперији висине 55 цм са лаком профилацијом при врху. Зидне површине овог предворја украшене су имитацијом пиластра који имају капителе са кантаросима, исте онакве какви су изрезбарени на средини архитрава капије. По два се налазе у сваком од три угла, а један у углу над степеништем. Један је на средини зида изнад степеништа и један на зиду наспрам врата³⁶.

Велика сала

Ова дворана намијењена је сценском и концертном програму (првобитно сала за плес). Сала има један главни (предњи) и два бочна фоајеа са лијеве стране (гледано према бини). Попођена је паркетом. Бочни зидови имају украс израђен у штуку. Уз зидове су прислоњени плитки канеловани пиластри са јонским капителима, између којих су пространа правоугаона поља оивичена профилисаним бордурама, које су на угловима заобљене. Дно балкона формира бочне покривене траке, с доње стране су украшене правоугаоним формама, а у сваку од њих је смјештена по једна плафонска свјетилка у виду розете од стакла.

Фронтални поглед на сцену најпотпуније предочава класицистичку мирну концепцију цјелокупног простора. Њиме владају мир и симетрија, са доминирајућим правоугаоним екраном сцене, те са по једном конхално завршеном нишом са страна. Једноставна профилација и орнамент у виду вијенца ловора оптачу екран сцене, а фронтон је украшен вријежом од лишћа и крупних цвјетова. У центру, између симетрично постављених увојница вријеже, смјештена је палмета.

Ликови ниша које фланкирају сцену украшени су флоралним вијњцима са уплетеним маргаретама, ружама и пупољцима, класичне пуноће и пропорција, са средишњом „шналом“ украшеном волутама. Дијелови зида испод балкона имају плитке украсне пиластре, такође у штуку, удвојене између врата и у угловима. На зиду на којем је сцена, са обје њене стране под балконом, између плитких пиластара у штуку, израђене су гирланде са по три кићанке. Ширина балкона је 250 цм, а зидови балкона имају у штуку изведене плитке канеловане пиластре са јонским капителима. Они понављају ритам и распоред пиластара који украшавају зидну површину у партеру.

---

³⁶ Опис преузет из: Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 21, 22, 23, 24, 25, 26.

На ове пиластре се „ослања“ профилација стропног вијенца. Ограда балкона је благо трбушасто истурена и штукатуром издијељена на одјељке – ложе. На сваком од њих је украс у виду удвојеног вијенца гирланди са кићанкама. Вијенац стропа украшен је фризом палмета, а четвртообличасти сводови смањују распон таванице у односу на основу сале. Украшени су правоугаоним оивиченим пољима унутар којих су кругови. Ова је штукатура плитка и једноставне профилације (*torus-trohilus*).

На угловима и срединама подужних страна таванице изведено је шест ловорових медаљона који уоквирују плафонске свјетилке – кристалне розете. Из ових гирланди око свјетилки на плафону избијају класичне вријеже – акантус, ловор, крупни цвјетови у облику удвостручене S-волуте са сваке стране гирланде. Ове се вријеже међусобно дотичу, чинећи тако непрекинут текући украс.

Централни дио стропа заузима купола чије дно је украшено фризом палмета. Овај украс истоветан је оном који оптаче стропни вијенац. У куполу је смјештен велики лустер. Од куполе, с обје стране, полази подужно симетрична плитка штукатура удвојених правоугаоника, који се завршавају концентричним круговима, а у чијим центрима су причвршћена два мања лустера.

Сва три лустера, као и плафонске свјетилке – розете су од кристала, са носачима и ојачавајућом конструкцијом од месинга. Осовина великог лустера има три нодуса, горњи и доњи су у облику чаше, средишњи је овоидан, а сви су са благом прстенастом профилацијом. Од доњег нодуса рачва се шест упоље извијених лучних једнокраких грана са свјетилкама. Повезује их месингани обруч из којег се спуштају ниске кристалних перли до сљедећег рачвања, поново са шест лучно извијених грана, али са по два крака са свјетилкама. Из овог месинганог обруча се поново спуштају кристалне ниске, нешто дуже од оних које се налазе између првог и другог обруча. Из трећег месинганог обруча поново се лучно извија шест грана, али овај пут са по три крака са свјетилкама, а кристалне ниске се спуштају и сакупљају у посљењи прстен, без свјетилки, који је ужи од свих претходних и на рубу којег виси још по неколико низова кристалних перли. Од првог ка трећем пречници месинганих прстенова се повећавају, али се на сваком понавља, између грана лустера, искуцани украс у виду ромбова са тролистима.

Два мања лустера потпуно су једнако замишљени као велики, централни, али без трећег месинганог обруча са трокраким гранама са свјетилкама.

Штукатура стропа, стропног вијенца и дјелимично сцене је оригинална, док је сав остали украс у штуку реконструкција према оригиналу, изведена приликом санације 1972. године³⁷.

Оригинални намјештај

*Велика комода*³⁸

Комода димензија 2,75 цм по дужини, 0,88 цм ширини и висине 198 цм, је масивни комад намјештаја рађен у високом рељефу са псеудобарокним украсом. Комода је по вертикали подијељена на доњи шири, трубушаст дио – шкрињу – и горњи, декоративни заслон, тако да шкриња на својој горњој плочи формира пространу полицу. Доњи дио је хоризонтално подијељен на три дијела са срећним дијелом лучно истуреним напоље. На угловима комоде су

³⁷ Опис преузет из: Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 11,12,13,14,15,16.

³⁸ Комода се тренутно налази у кабинету директора Банског двора.

конзоласти ослонци, украшени разноврсним флоралним мотивима међу којима доминира меснато лишће акантуса. У свакој од њих је по једна помична алка-ручка, такође украшена сплетом акантуса.

Двије крајње ногице су у облику лављих шапа. Бочна крила комодe су правоугаона, са украсом од двоструке бордуре са стилизованим флоралним орнаментом. Унутрашњи украс – правоугаоник са акцентираним угловима од аплициране, лако профилисане дашчице не уклапа се у општу замисао декорације комодe и чини се да је резултат неке накнадне интервенције на овом комаду намјештаја. Централно поље шкриње комодe фланкирано је колонетама чије су базе и капители у виду S-волута. Ово поље је трбушасто извијено и потпуно покривено украсом у високом рељефу. У средишту је кружни медаљом опточен бордуром од перли. Изнад и испод медаљона је по једна картуша, такође опточена перлама и затворена са по двије S-волуте.

Доњи руб комодe има бордуру од развучених положених S-волута. Испод колонета су снажне ногице, богато украшене мотивима повијеног лишћа и волута, а испод доње бордуре је сегмент круга украшен лишћем и централним лављим маскероном. Горњи руб комодe има бордуру у виду једноставних резова.

Горња површина комодe је глатка и на задњем дијелу има постоље за заслон, по рубу орнаментисано фризом од палмета. На угловима тог постоља су клечећи putti у високом рељефу, уклопљени у богат сплет лишћа и цвјетова. Putti главама и подигнутим рукама носе полицу, ужу од комодe. Плоча заслона постављена је између њих, а испод полице има на средини једноставан медаљом, у виду ораха са косо постављеном врпцом, опточен перлама.

С једне и друге стране медаљона, симетрично су распоређене богате вријеже акантуса, које се према медаљону савијају у S-волуте, а према крајевима спуштају и уплићу у широке чворове са звоноликим завршетком. На врху фронтоне, у центру изнад овалног медаљона, двије S-волуте фланкирају средишњу палмету³⁹.

*Мала комода*⁴⁰

Мала комода димензија 179 цм видине, 163 цм дужине и 95 цм ширине, слична је претходној, с тим што није рашчлањена на три дијела, већ је доња шкриња јединствена. Има исте бочне конзоласте испусте са флоралним украсом, али без украсних помичних ручки. Украс ногица, доње и горње бордуре, заслона са путтима и фронтоним посве је једнак као код велике комодe. Украс чеоне стране шкриње данас не постоји, то је сада равна плоча са двокрилним вратима и двије ладице⁴¹.

*Радни сто*⁴²

Радни сто је правоугаоног облика димензија 175 цм дужине, 72 цм ширине и 78 цм висине. Чеона страна стола, поред рељефне профилаксије има и централни богати флорални украс у високом рељефу. Украс се састоји од

³⁹ Опис преузет из текста Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 27,28,29.

⁴⁰ Комода се тренутно налази у кабинету директора Банског двора.

⁴¹ Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 29, 30.

⁴² Сто се тренутно налази у кабинету директора Банског двора.

мотива повијене лозе са меснатим лишћем и крупним цвјетовима. Лозе су у облику положених S-волута које фланкирају централни медаљон. Њега чине двије усправљење S-волуте од ниске перли који уоквирују лављи маскерон, са палметом на врху. Наспрамна страна рјешена је као кабинетски сто, са двије бочне шкриње и средишњим испустом. Бочне касете немају другог украса изузев рељефне профилације правоугаоних поља. Сто се ослања на четири доста високе ногице у облику снажних лављих шапа које су кољенасто истурене у односу на габарит стола. Уз сваку ногу, са обје њене стране, на доњем рубу стола је украс у виду дубоке S-волуте из које излазе по два месата листа⁴³.

Застакљена комода⁴⁴

Комода димензија 214 цм висине, 228 цм дужине и 50 цм ширине, ослања се на четири високе ногице у облику снажних лављих шапа, чији је горњи дио мало извијен у поље. Средина тог доњег носача обиљежена је украсом у облику S-волута међу које је уклопљен медаљон са палметом. На ивицама носача, из ногице, такође је резбарен украс са мотивом лознице. Комода има четири крила, два средња су застакљена, а бочни су од пуног дрвера, уграђени једноставном профилацијом у виду правоугаоника са нешто израженијим испупченим украсом у средишњем правоугаонику. Горњи вијенац има изломљен обрис, неку врсту забата, издигнутог средишњег дијела изнад застакљених крила. По средини комодe пружа се вертикална дуборезна трака са мотивом винове лозе са грожђем, изведена у високом рељефу. На средини горњег вијенца, као раскошни завршетак ове вертикале украшене мотивом лозице, налази се картуша у високом рељефу, са украсним мотивима лозе S-волута са палметом наврху⁴⁵.

Округли сто са украсом у виду лављих глава⁴⁶

Димензије стола су 72 цм висине и пречника 90 цм. Горња плоча је кружна и профилисана у два прстена, горњи ужи и доњи шири. Оба су украшена плитким рељефом. На горњем прстену је стилизована флорална бордура, а на доњем мотив розета у спојеним круговима. На средини висине стола је још једна кружна плоча, мањег пречника него горња. По рубу има бордуру једнаку оној са горњег прстена прве плоче стола. Четири ногице су у облику лављих фигура које носе горњу плочу стола. Лавље главе су у пуном рељефу, дубоко усјечених чељусти, застрашујућег изгледа. Грива је стилизована тако да подсјећа на меснат лист акантуса на челу, а низ ногу пада као флорална трака у високом рељефу. На кољену ногице, гдје је уклопљена средња плоча стола је снажно извијен лук са мотивом акантуса изведеним у високом рељефу. Ногице се завршавају снажним лављим шапама⁴⁷.

⁴³ Шево, Љилјана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 30.

⁴⁴ Комода се тренутно налази у просторији секретарице директора Банског двора.

⁴⁵ Шево, Љилјана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 32.

⁴⁶ Сто се тренутно налази у кабинету директора Банског двора.

⁴⁷ Шево, Љилјана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 26, 27.

*Комода са ладицама*⁴⁸

Комода је димензија 143 цм висине, 168 цм дужине и 49 цм ширине. Наслања се на четири ниске ногице у облику спљоштених канелованих кугли. Углови су фланкирани удвојеним витким стубићима, у доњој четвртини стабла тордираним, а изнад тога глатким, без канелура, са малим капителима у облику спљоштених канелованих кугли. Бочна крила комодe су украшена богатом палметом на врху, испод које је плиће изрезбарена драперија аранжирана у облику слова М. У дну је једноставан геометријски украс, а све је обухваћено ненаметљивим правоугаоним оквиром. Средишњи дио је незнатно истурен у односу на бочна крила, а приближно је једнаке ширине са њима. Издијељен је на седам ладица са украсним металним ручкама. Ова зона је од бочних крила одвојена бордуrom са мотивом јајастог штапа. У висини изнад капитела бочних стубића и седме ладице средњег дијела је благо профилисан, мало истурен вијенац. Горња зона широка је колико једна ладица, на угловима има по једну ширу палмету, а у тракама изнад бордуре са мотивима јајастог штапа има по једну ужу палмету. Између њих су ладице, истовјетне са онима из средишњег дијела комодe. Горња плоча је препуштена преко ивице комодe и тај мали препуст је једноставно профилисан. Бочне стране имају по једно једноставно удубљење у виду плитке касете⁴⁹.

*Велики четвородјелни сто*⁵⁰

Висина стола је 76 цм, дужина једног дијела 225 цм, а ширина 81 цм, дакле укупна површина плоче стола је 5 x 162 цм. Велики правоугаони сто састављен је из четири дијела. Плоча стола је равна, неукрашена. Ослања се на пет ногица, по двије на крајевима и једну на средини дужине. Ногице на крајевима стола су у виду правоугаоног носача, по рубу благо профилисаног, а из њега се издижу два постоља, такође са лаком профилацијом. На постољима су постављене масивне кугле – ногице. Оне у дну имају бордуру у виду крупних перли, а у својој доњој половини украшене су мотивом меснатог лишћа акантуса. При врху су профилисане (торус-трохилус). Средишња ногица је истог облика, само што недостаје правоугаони доњи носач, који спаја крајње ногице⁵¹.

*Столић за телефон*⁵²

Столић је висине 75 цм са квадратном плочом димензија 61 цм. Руб плоче стола резбарен је једноставним паралелним лучним зарезима. Ногице су токарене, нешто изнад средине њихове висине нодус у виду канеловане полукугле и доње глатке чашице. У доњој трећини висине ногице су међусобно повезане украшеним токареним шипкама, на чијем се сјечишту издиже украс у облику двије изврнуте чашице, горње уже и доње шире, као двоструко звоно⁵³.

⁴⁸ Комода се тренутно налази у кабинету директора Банског двора.

⁴⁹ Шево, Љилјана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 33.

⁵⁰ Сто је рестауриран и тренутно се налази размонтиран у просторији названој „Хол господина бана“.

⁵¹ Шево, Љилјана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 33, 34.

⁵² Столић се тренутно налази у кабинету директора Банског двора.

⁵³ Шево, Љилјана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 34.

*Сто*⁵⁴

Сто је димензија 80 цм висине и пречника 90 цм. Горња плоча стола је кружна, благо профилисана. Сто има четири ногице, на средини висине ногица је још једна кружна плоча, која, за разлику од горње, није профилисана. Украс ногица, у виду лављих шапа, почиње на средини њихове висине, испод друге плоче⁵⁵.

*Четири фотеље са рукохватима у облику лављих глава*⁵⁶

Димензије фотеља су 110 цм висине, 96 цм ширине и 66 цм висине рукохвата. Наслон фотеље је висок, у облику широке лепезе са пет ребара, од којих је средње највише, а по два бочна се степенасто спуштају. Дрвена конструкција наслона видљива је са бочних страна фотеља. Наслони за руке су у облику облице, тапацирани, као и наслон и сједало фотеље од тканине беж боје, са флоралним украсом уклопљеним у ромбове, изведеним у рељефном ткању, машинским везом. Наслони за руке завршавају се рукохватом од дрвета, у пуном рељефу који се спушта све до ногица, на тај начин обликујући стилизовано лавље попрсје. Рукохвати су у облику лављих глава. Предње ногице фотеље су у облику лављих шапа. Од кољена ових фигура на мјесту гдје је уклопљено сједало фотеље спушта се низ ногицу по један лист акантуса. У нешто плићем рељефу су на бочним странама дрвеног дијела фотеље изведени украси у облику стилизованих крила ових хибридних бића⁵⁷.

Двије фотеље са ниским наслоном

Висина и ширина фотеља износи 93 цм. Фотеље имају низак и заобљен наслон и ваљкасте наслоне за руке који су тапацирани и напријед засјечени. Доњи руб фотеље чини трака од дрвета, украшена једноставно, мотивом јајастог штапа. Предње ногице су у облику лављих шапа. Тканина којом су фотеље тапациране је беж боје, са украсом цвјетног мотива црвене боје.

*Три фотеље са високим наслоном и палметом на доњем рубу*⁵⁸

Фотеље су димензија 120 цм висине и 92 цм ширине. Високи наслон фотеља је тапациран и у облику шкољке са пет ребара, од којих је средње највише, а по два са страна се лепезасто спуштају. Дрвена конструкција наслона видљива је са бочних страна. Наслони за руке су у облику облице, тапацирани, напријед засјечени. Доњи руб од пуног дрвета богато је украшен резбаријом. На кољенима предњих ногица спушта се меснат лист акантуса, средишњи дио чине двије S-волуте постављене симетрично, а између њих је изрезбарена палмета, окренута према доле. Предње ногице су у облику

⁵⁴ Сто се налази у другом кабинету који користи директор Банског двора, на првом спрату.

⁵⁵ Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 31.

⁵⁶ Фотеље се тренутно налазе у кабинету директора Банског двора.

⁵⁷ Шево, Љиљана „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука, стр. 27.

⁵⁸ Ове фотеље, као и претходне двије налазе се у „Холу господина бана“.

лављих шапа. Тканина којом су тапациране фотелје иста је као код фотелја са ниским наслоном.

3. Досадашња законска заштита

Према подацима које је доставио Федерално министарство културе и спорта, Завод за заштиту споменика, добро је било евидентирано под називом "Зграда Дома културе" (бански двори), центар града, Бања Лука, али није уписано у регистар непокретних споменика културе БиХ.

4. Истраживачки и конзерваторско–рестаураторски радови

На објекту су у више наврата извршени радови пренамјене просторија, санације и рестаурације. Први значајни радови на реконструкцији објекта извршени су након великог оштећења у току другог свјетског рата. Ови радови су пројектом који је потписао архитекта Стојан Боровница, 1953. добили коначну форму, од када је објекат добио назив "Раднички дом".

Након земљотреса који је погодио Бању Луку 1969. године, ентеријери објекта су оштећени након чега је урађен пројекат комплетне санације објекта 1972. године.

4.а. Остали радови

У току свог постојања објекат је у неколико наврата адаптиран у складу са промјеном намјене и корисника. Суштински, објекат је задржао примарну првобитну просторну концепцију у распореду, с тим да у складу са промјеном функција ови простори знатно мијењани у унутрашњем уређењу објекта.

Пројекат санације, осим пренамјене површина, обухватио је и пројекте санационих радова на екстеријеру и ентеријеру објекта. Извођење грађевинских радова извршило је грађевинско предузеће "Враница" из Сарајева, према пројекту санације који је израдио пројектни биро "Основа" из Загреба.

Пројекат санације екстеријера подразумијевао је комплетну обнову фасада према пројекту из 1935. године. У склопу радова било је предвиђено комплетно скидање малтера, поновна обрада сокла и фасаде вјештачким каменом, санирање кипова и капитела, чиме је вањски изглед објекта добио изворну физиономију.

Осим ових, од грубих грађевинских радова извршени су радови на измјени комплетне кровне конструкције (замјена комплетне носеће конструкције са подвлаком и замјена покроба од поцинчаног лима, обухватајући радове одводње атмосферских вода хоризонталних и вертикалних олука, са одводњом унутар објекта).

Од инсталатерских радова, извршени су сљедећи: комплетна замјена инсталација водовода и канализације и увођење хидрантске противпожарне мреже према важећим прописима, затим на инсталацијама централног гријања замјена дотрајалих гријних тијела новим, уз увођење климатизације у подрумске просторије, простор велике сале, вијећнице и некадашњих свјетларника и опширни радови на инсталацијама слабе и јаке струје.

У унутрашњем уређењу обим радова је био опширан и подразумијевао: замјену подова, обнову оштећених стијена и стропова, извођење унутрашњих штукатура, облогу свих дрвених стијена и стропова, обнову прозора и врата (у изворном облику као и окове), обнова ограда главног и осталих стубишта, замјена ковано-жељезних врата дворишта због дотрајалости, затим радове на оправци оригиналног намјештаја.

Пројекат унутрашњег уређења обухватио је поред наведених и сљедеће радове:

- Довођење вијећнице у исправно стање - демонтажа свих сједала (скидање тапацирунга, чишћење и замјена оштећених дијелова и бајцње, лакирање и поновно тапацирање сједала, наслона и рукохвата, те поновно монтирање); чишћење, поправка и лакирање ламперије са вањске стране која се не демонира; израда и монтажа нове ламперије унутрашње стране зидова, као и једне стране балкона на основу постојећих узорака старе ламперије; поправка резбареног лустера (замјена дијелова, растављање те након развода електричне инсталације поновно састављање, дорада, чишћење, лакирање, те поновна монтажа); демонтажа, поправка, чишћење, лакирање, те монтажа алуминијских чашица за сијална мјеста са поновном монтажом;
- Кабинет у вијећници - вађење стијена и демонтажа зидова ради дотрајалих уклада; чишћење, поправка и преслагање дијелова зидне ламперије, те лакирање; израда, достава и постављање ламперије, према узорцима на лицу мјеста, демонтажа, поправка, пресвлагање заобљених степеница на улазу у салу са вјенчавање, израда и постављање храстовог пода уз претходно довођење у исправно стање носеће конструкције, те лакирање хромоденом, израда носиве ограде од храстовине према постојећој уз лијеву страну степеница, израда двокрилних храстових врата, према узорку, скидање гума са базишта и чела степеништа те чишћење и лакирање хромоденом;
- Сала за вјенчавање - демонтажа дрвене, зидне ламперије, дјелимичан поправка те поновна монтажа, чишћење и лакирање; чишћење и лакирање двокрилних врата на спрату; чишћење, поправка и дјелимично лакирање прозора у сали, израда и уградња дрвене ламперије према постојећој, достава и набавка ламперије у плишу на панел плочи која се пресвлади мотопреном и плиш тканином;
- Израда маске за радијаторе - са храстовим оквиром димензија 112 x 78 цм;
- Израда носача слика;
- Поправка стилског намјештаја и лакирање.

Осим санационих у сврху потпуног задовољења намјене објекта изведени су и други радови унутрашњег уређења којима је задовољена културна и умјетничка намјена просторија.

5. Садашње стање добра

Дана 12. 12. и 13. 12. 2013. године, изласком на терен извршен је увид у постојеће стање и утврђено је сљедеће:

- објект се налази у конструктивно стабилном стању;
- фасаде објекта очувале су оригиналан изглед од времена настанка објекта;
- у ентеријеру објекта рађене су интервенције на преправкама појединих функционалних цјелина: у приземљу објекта првобитне "клубске просторије" са сјеверозападне и југозападне стране добиле су намјену административних просторија управе објекта; гардероба са југозападне стране главног улаза објекта заједно са сусједном "клубском просторијом" је пренамјеном добила функцију "Малог изложбеног салона"; просторија гардеробе са југоисточне стране улаза је пренамијењена у канцеларију; унутрашња дворишта између бочних крила и Велике сале затворена и преграђена у помоћне просторије; свјетларници на објекту су затворени и претворени у корисне површине; просторије сутерена дијелом претворене у јавно склониште у зони испод главног фоајеа, у југоисточном крилу за просторије диско-клуба (који није у употреби), док је дио који је према пројекту из 1973. године служио за музичку школу и балет заједно са осталим просторијама претворен у помоћне просторије за складиштење опреме и реквизита за потребе Велике сале; на првом спрату објекта "Салон за госпође" на углу објекта заједно са пратећим просторијама југозападног крила све до Плавог салона и хоским просторијама које су некада водиле до трпезарије имао је посљедњу намјену према пројекту из 1973. године "Велики изложбени салон", данас је у фази преуређења; Плави салон, заједно са његовим саставним просторијама у приземљу се не користи, односно нема првобитну намјену, као и просторије другог спрата које су биле углавном намијењене резиденцијалном стамбеном боравку бана, преуређене у канцеларије према пројекту из 1975. године и према посљедњој намјени за потребе Радио-телевизије Републике Српске, данас су у прилично лошем стању и не користе се; "салон за игру" је пренамијењен у концертну салу, а задржао је већим дијелом оригинални изглед.
- на другом спрату уочено је штетно дејство атмосферичности које су настале услед лоше одводње и ослабљене кровне конструкције;
- на објекту нису уочене пукотине или евентуална оштећења која би могла угрозити његову стабилност;
- примјетна су већа оштећења на вањским скулптурама у виду пукотина на цементу, при чему се вањски слој скулптура осипа.

6. Специфични ризици

- Ослабљеност кровне конструкције

III – ЗАКЉУЧАК

Примјењујући Критеријуме за проглашење добара националним споменицима („Службени гласник БиХ”, бр. 33/02 и 15/03), Комисија је донијела одлуку као у диспозитиву. Одлука је заснована на сљедећим критеријумима

A. Временско одређење

(добра настала од праисторије до краја XX вијека)

B. Историјска вриједност

(веза грађевине, цјелине или подручја са историјском личношћу или значајним догађајем у историји)

C. Умјетничка и естетска вриједност

- i. Квалитет обраде,
- ii. Квалитет материјала,
- iii. Пропорције,
- iv. Композиција,
- v. Вриједност детаља,
- vi. Вриједност конструкције.

D. Читљивост (документарна, научна, образовна вриједност)

- iv. Свједочанство о одређеном типу, стилу или регионалном маниру,
- v. Свједочанство о типичном начину живота у одређеном периоду.

F. Амбијентална вриједност

- i. Однос облика према осталим дијеловима цјелине,
- ii. Значење у структури и слици града,
- iii. Објекат или група објеката је дио цјелине или подручја.

G. Изворност

- i. Облик и дизајн,
- ii. Материјал и садржај,
- iv. Традиција и технике,
- v. Положај и смјештај у простору.

H. Јединственост и репрезентативност

- i. Јединствен или риједак примјерак одређеног типа или стила,
- ii. Врхунско умјетничко или архитектонско дјело.

I. Цјеловитост (цјелине, подручја, збирке)

- i. Физичка цјеловитост (компактност),
- ii. Хомогеност.

Саставни дио ове одлуке су:

Имовинско-правна документација

копија података везаних за локацију објекта, као к.ч.3339, к.о. Бања Лука VII (нови премјер), што одговара к.ч. 14/18 (стари премјер), посједовни лист број 2318/141. Град Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина, издат дана 19.11.2013. године,

Фотодокументација

- Фотографије постојећег стања *Палате банског двора, град Бања Лука* снимљене су:
  - 12.12.2012. године, фотографисале Милка Грујић, дипл. инг. арх. и Азра Делалић, историчар умјетности (дигитални фотоапарат Sony Cyber-Shot DSC-H10).

Остала документација

- Архитектонски снимак постојећег стања *Палате банског двора, град Бања Лука* (Снимале Милка Грујић, дипл. инг. арх. и Азра Делалић, историчар умјетности; нацрте урадила Милка Грујић, дипл. инг. арх).

Коришћена литература

- 1996. Лиљана Шево. Урбанистички развој Бање Луке. Завод за заштиту споменика културе и природе Бања Лука, Бања Лука, 1996. година.
- 2006. Синиша Видаковић. Архитектура јавних објеката у Бањалуци (1918-1941). Академија наука и умјетности Републике Српске. Бања Лука, 2006. година.
- 2003. Љиљана Шево „Ентеријери и оригинални намјештај палате Банског двора“; Годишњак за 2003. Банског двора Културног центра Бања Лука.
- 2004. Зоран Пејашиновић. Бан Милосављевић човјек који је Бањој Луци обистинио име. Народна и универзитетска библиотека Републике Српске Бања Лука, Бања Лука, 2004. година.

Носилац истраживања и израде Приједлога одлуке:

***Милка Грујић-Зековић, дипломирани инжењер архитектуре,
вањски сарадник Комисије за очување националних споменика***